

Markéta Brhlíková
Tomáš Drobný
Monika Mikulášková

Metodický text

MUZEJNÍ EDUKACE V PAMÁTNÝCH VILÁCH

MUZEJNÍ EDUKACE V PAMÁTNÝCH VILÁCH

2024

© Markéta Brhlíková, Tomáš Drobny, Monika Mikulášková

© Ilustrace: Peter Jelemenský

© Moravské zemské muzeum Brno

ISBN 978-80-7028-609-8

Markéta Brhlíková

Tomáš Drobny

Monika Mikulášková

OBSAH

ÚVODEM	6
1. PAMÁTNÉ VILY, VILA-MUZEUM	8
1.1 Památkové hodnoty vilové architektury	8
1.2 Vila jako muzeum	10
1.3 Vila v rovině kulturní reprezentace	12
1.4 Paměť místa a místa paměti	14
1.5 Paměť krajiny	18
1.6 Vila-muzeum	20
1.7 Závěr	21
2. VYMEZENÍ TERMINOLOGIE	24
2.1 Vila a památka	24
2.2 Funkce a hodnota	26
2.3 Domov a muzeum	28
2.4 Mezinárodní organizace a platformy	29
2.5 České prostředí	30
3. SPECIFIKA ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ PAMÁTNÝCH VIL	33
3.1 Budova jako předmět objektového učení	34
3.2 Budova jako soubor osobních příběhů	38
3.3 Budova jako imerzivní edukační prostředí	44
3.4 Budova jako výzva k empatii	46
3.5 Budova jako podnět k vytváření integrity člověka	50
4. PŘÍKLADY EDUKAČNÍCH PROJEKTŮ Z VILY LÖW-BEER	53
4.1 Malé a velké dějiny. Jak to bylo s Löw-Beery?	55
4.2 Vila všemi smysly	57
4.3 Vila Löw-Beer v Brně v programu KRUHU	58
4.4 Imerzivní pátrací hra V kůži tajného agenta	60
4.5 Inspirace	61
5. RYCHLÝ PRŮVODCE EDUKACÍ V PAMÁTNÉ VILE	67
5.1 Dejte věcem řád – krok za krokem	67
5.2 Matrix podnětů – rozvířte své myšlení	69
5.3 Přečtěte si.	72
6. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	76

ÚVODEM

Metodicky text, který právě otevíráte, je určen **zejména začínajícím muzejním edukátorům v kultuře**, kteří ve své praxi zprostředkovávají **historické objekty, jež byly zbudovány jako vily určené k rodinnému bydlení**. Na následujících stránkách pojmenujeme specifika, která pedagogická práce s takovými budovami přináší, konkrétní metody vhodné k okamžitému použití muzejními edukátory i příklady vybraných edukačních projektů.

Nejdůležitější informace jsou zvýrazněny tučně, na začátku každé kapitoly najdete její krátké shrnutí a závěr metodiky je věnovaný rychlému návodu, který můžete využít pro nastartování kreativního procesu, i pokud potřebujete své jednotlivé nápady ukotvit a strukturovat. Teoreticky text vychází zejména z české **muzejní pedagogiky** vyvěrající z muzeologického paradigmatu, ale kombinuje i poznatky objektového učení, které mají kořeny v **galerijní pedagogice** anglosaského prostředí, a samozřejmě nepřehlídí ani přínos české **pedagogiky památkové péče**.

V první kapitole se dočtete o **teoretických základech**, z nichž naše uvažování o památných vilách vyrůstá. Tímto nás uvede do tématu. V druhé kapitole najdete vymezení základních **termínů** a zjistíte, které nejdůležitější organizace se u nás i ve světě tomuto tématu věnují. Třetí kapitola popisuje **specifika vzdělávání** v památných vilách a nabízí také škálu různorodých metod, které lze snadno zařadit do metodické zásobárny začínajícího muzejního edukátora. Ve čtvrté kapitole se podíváme na **konkrétní příklady** edukačních aktivit pro různé cílové skupiny. Pátá kapitola nabízí jednak **shrnutí** toho nejdůležitějšího, ale také rozcestníky k dalšímu bádání.

Metodika by nevznikla bez vstřícnosti ze strany kolegyň a kolegů z institucí uvedených v kapitole čtyři a neochvějně podpory ze strany týmu Metodického centra muzejní pedagogiky. Mnohokrát jim všem **děkujeme**.

1. PAMÁTNÉ VILY, VILA-MUZEUM

Vilová architektura je součástí památkového fondu a v posledních desetiletích se těší velkému zájmu odborné i široké veřejnosti.¹ Listopadový převrat v roce 1989 ukončil období komunistického odporu vůči individuálnímu bydlení a téma vilové architektury se dočkalo patřičné rehabilitace.² Zájmu o prezentaci kulturního dědictví posledních dvou století odpovídá **hledání způsobů zpřístupnění kulturních hodnot**, které památné vily představují. V případě rodinných obytných domů se setkávají hodnoty umělecké s historií industriální éry a příběhy soudobých dějin, ve kterých se prolínají regionální dějiny s velkou historií, osobní a rodinné události s politickými zvraty, které určovaly běh druhé poloviny 19. a celého 20. století.

1.1 PAMÁTKOVÉ HODNOTY VILOVÉ ARCHITEKTURY

Ochrana a zpřístupnění památných (historických) vil vychází z poslání památkové péče, která usiluje o zachování nejvýznamnějšího kulturního dědictví. **Architektonické kvality** jsou prvním předpokladem při výběru vil pro jejich zařazení do souboru nejceněnějších staveb a tím i základním potenciálem při prezentaci jejich kulturních hodnot. „Kulturní hodnoty historických staveb a jimi tvořeného prostředí jsou spojeny s historickou věrohodností, schopností vydávat svědectví o minulosti, s architektonic-

1 Praha a Brno se zapojují do mezinárodní sítě Open House Worldwide a při Open House festivalu zpřístupňují více než sto památek moderní architektury ve městech, mezi nimi mnoho vil. *Open House Worldwide* [online]. Dostupné z: <https://www.openhouseworldwide.org/> [cit. 21. 8. 2024] a *Open House Brno* [online]. Dostupné z: <https://openhousebrno.cz/cs/otevrene-budovy>. [cit. 2024-08-21].

2 ŠLAPETA, Vladimír a Pavel ZATLOUKAL (eds.). *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Foibos, 2010, s. 7 a 288-294.

kou kvalitou, s estetickou a emocionální působivostí, se stářím (s dobou ubývá relevantních příkladů, a tím se zbylé stávají vzácnějšími; v představě uplynulého času, který prozrazují očividné stopy stáří), s hodnotou autorského díla a dalšími.“³ Miloš Solař dále vypočítává třináct kulturních hodnot, které mohou být zastoupeny u historických vil (uvedeny jsou v kapitole 2.1 Vila a památka).⁴

Architektonickými kvalitami vil se možnosti jejich kulturní prezentace zdaleka nevyčerpávají. Zpřístupněné památkové objekty, jak je obvyklé u hradů, zámků, kostelů a klášterů, si často uchovaly svůj **mobiliář**. Ten však **u mnoha vil zcela chybí anebo se zachovalo jen jeho torzo**. Spojení památkového objektu s jeho mobiliářem z něj činí instalovaný objekt a jeho prezentace veřejnosti odpovídá v mnoha ohledech standardním způsobům muzejní prezentace. Zpřístupněné památné vily, ať již s dochovaným mobiliářem, anebo vybavené s nimi související **muzejní expozicí**, se stávají nejen nemovitými kulturními **památkami**, ale i jedním z typů **muzeí**.⁵ Anglicky se nazývají **Historic House Museum** a ICOM v roce 1998 založil výbor DEMHIST (Demeures historiques-musées), čímž uznal existenci tohoto typu muzeí, který zahrnuje všechny domy k bydlení od paláců po chalupy a chaty.⁶ Vzhledem k umístění památných vil v urbánním prostředí, jejich vlastníkům a k výše uvedenému charakteru těchto památkových objektů, vily nejčastěji spravují a zpřístupňují muzea městská nebo krajská.

3 SOLAŘ, Miloš. Obnova vilové architektury 20. a 30. let. In: SOLAŘ, Miloš; ŠLAPETA, Vladimír; VŠETEČKA, Petr; KSANDR, Karel; FREIWILLIG, Petr et al. *Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace*. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015, sv. 64, s. 16-17.

4 Tamtéž, s. 17; Architekturu jako uměním a její ideou se zabývá např. HRŮŠA, Petr. Architektura jako techné a umělecko-historický princip poiésis. In: HORÁKOVÁ, Tereza; ŘEZNIČKOVÁ, Veronika (edd.). *Od myšlenky k architektuře*. Brno: BOOKS&PIPES a Masarykova univerzita, 2023, s. 89-98.

5 „Mohou být využívány jako autentické muzeální objekty, dokumentující komplexně styl bydlení meziválečné doby, mohou nabízet použití galerijním i muzejním účelům i sloužit jako archívní, studijní a výzkumné prostory.“ ŠLAPETA, Vladimír. Vilová architektura 20. a 30. let v mezinárodních souvislostech. In: *Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace*. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015, sv. 64, s. 13.

6 ICOM. *International Council of Museums* [online]. Dostupné z: <https://demhist.mini.icom.museum/demhist-icom/>. [cit. 2024-09-05].

1.2 VILA JAKO MUZEUM

Zpřístupnění památek veřejnosti za účelem prezentace sbírek má na našem území dlouhou tradici. Již v roce 1801 Clam-Gallasové otevřeli brány hradní části své rezidence Frýdlantu, aby ukázali své sbírky.⁷ Hradní rodinné muzeum s přírodovědeckými a egyptologickými sbírkami vlastnili také Berchtoldové na Buchlově. Vytvářeli jej od první poloviny 19. století a nejpozději v roce 1850 bylo již prokazatelně přístupné veřejnosti.⁸ Mimořádně bohatými a mnohostranně zaměřenými sbírkami disponuje rod Lobkowiczů. Sbírkou 1500 obrazů se řadí mezi největší soukromé sběratele se zastoupením nejvýznamnějších evropských malířů 16.–18. století u nás. Lobkowiczka obrazárna byla až do doby protektorátu umístěna na zámku Roudnice a dnes jsou jejich sbírky k vidění na zámku Nelahozeves a v Lobkowiczském paláci na Hradčanech.⁹ Ze zahraničí můžeme uvést darování městských paláců a sbírek rodinou Brignole-Sale městu Janovu.¹⁰ Jejich Palazzo Rosso je nazýván „**dům-muzeum**“.¹¹ Janovský Palazzo Rosso je příkladem propojení muzejní a galerijní prezentace se zpřístupněným instalovaným památkovým objektem. V nejvyšších patrech se nacházejí apartmány rodu Brigole-Sale z 19. století a Cateriny Marcenaro, ředitelky městských muzeí ve druhé polovině století dvacátého.¹²

7 NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Frýdlant* [online]. Dostupné z: <https://www.zamek-frydlant.cz/cs/o-zamku/historie>. [cit. 2024-08-30].

8 KRÄMER, David. *Berchtoldské sbírky na hradě Buchlově a na zámku v Buchlovicích* [online]. Brno: MU v Brně, 2009, vedoucí Mgr. Pavel Holman, s. 28–29. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/fvps0/>. Diplomová práce. [cit. 2024-08-21].

9 *The House of Lobkowicz* [online]. Dostupné z: <https://www.lobkowicz.cz/sbirky>. [cit. 2024-08-21].

10 Darování paláce v r. 1874 Marií Brignole-Sale De Ferrari, vévodkyní z Galliera. *Musei di Genova* [online]. Dostupné z: <https://www.museidigenova.it/it/la-famiglia-brignole-sale>. [cit. 2024-08-21].

11 „Palazzo Rosso è una „casa-museo“ dove rivive il fascino della dimora seicentesca che ancora ospita le ricche collezioni d'arte e gli arredi storici della famiglia Brignole-Sale in ambienti sontuosamente decorati da affreschi e stucchi.“ *Musei di Genova* [online]. Dostupné z: <https://www.museidigenova.it/it/musei-di-strada-nuova>. [cit. 2024-08-21].

12 *Musei di Genova*. [online]. Dostupné z: <https://www.museidigenova.it/it/gli-appartamenti-ottocenteschi>. [cit. 2024-08-21]; tamtéž. Dostupné z: <https://www.museidigenova.it/it/appartamento-di-un-amatore-arte>. [cit. 2024-08-21].

Také reprezentativní vily sloužily jako muzea k uchovávání a vystavování sbírek, které byly později zpřístupněny veřejnosti. Jednou z nejznámějších je florentská vila Montughi, kterou proměnil její majitel Frederick Stibbert v muzeum.¹³ Muzejní prezentace sbírek, a nejen historického objektu jako takového, sahá ještě do vzdálenější minulosti, např. v případě renesančních kabinetů a barokních kolekcí,¹⁴ případně již od středověku budovaných chrámových a klášterních sbírek. Nejvýznamnější soukromá sbírka, která byla přemístěna na naše území a nachází se v rodové rezidenci, je od konce 19. století na zámku Konopiště. František Ferdinand d'Este zámek proměnil ve své hlavní rodinné sídlo a umístil zde mimořádně cennou sbírku zbraní italské proveniencí a části dalších uměleckých a historických sbírek.¹⁵ **Vily-muzea navazují na historickou tradici**, jejíž rozkvět akcelerovalo zpřístupňování movitého kulturního dědictví veřejnosti od druhé poloviny 18. století a zejména století dvacátého.¹⁶

Vytváření muzeí v instalovaných památkových objektech není jen záležitostí původních vlastníků v minulosti anebo součástí způsobu zpřístupňování kulturního dědictví v zahraničí. V červenci roku 2023 bylo Národním památkovým ústavem v rámci památkové obnovy zámku Telč nově zřízeno Zámecké muzeum a pro návštěvníky ještě zpřístupněn depozitář.¹⁷ Stálé expozice anebo výstavní prostory se nacházejí ve velké části nedávno zpřístupněných vil. Můžeme příkladem uvést Arnoldovu, Löw-Beerovu a Jurkovičovu vilu nebo vilu Tugendhat po památkové obnově, která byla dokončena v roce 2012.

13 Stibbertovo museum bylo zpřístupněno v r. 1909. *Museo Stibbert* [online]. Dostupné z: <https://www.museostibbert.it/frontend/index.php?sez=page&isFrederick=1>. [cit. 2024-08-19].

14 Např. na Moravě rozsáhlé sbírky vytvořil olomoucký biskup Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu (1664–1695) a velká část z nich byla umístěna na zámku v Kroměříži.

15 Rozsáhlé a mimořádně cenné sbírky pocházející z Itálie zdědil František Ferdinand po svém příbuzném Františku V., posledním představiteli habsbursko-estenská linie. František Ferdinand sám vytvořil Svatojiřskou sbírku a další sbírky obohacoval.

16 Řadu zpřístupněných vil nalezneme např. v Benátkách. Vila-muzeum je běžný způsob kulturní prezentace vedle komentovaných prohlídek těchto památek. *Ville e dimore antiche, Thermae Abano Montegrotto* [online]. Dostupné z: <https://www.visitabano-montegrotto.com/ville/>. [cit. 2024-08-23].

17 NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV [online]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/96923-zamek-v-telci-po-obnove-nabidne-nove-navstevnicke-trasy-i-celorocni-provoz>. [cit. 2024-08-21].

1.3 VILA V ROVINĚ KULTURNÍ REPREZENTACE

I když většina vil nesloužila jako rodinná muzea, jejich vybavení a architektura se staly reprezentací svých stavebníků a pozdějších majitelů.¹⁸ K **vybavení vil** patřily salóny, reprezentační pokoje, knihovny a další obytné prostory, stejně tak i portréty stavebníků a dalších úspěšných předků nebo intimní rodinné fotografie. V jiném, méně obvyklém případě, se setkala reprezentace s prezentací nabídky v obchodním duchu. Jurkovičova vila v Brně byla postavena jako ukázkový dům, který sloužil svým vybavením interiérů jako vzor kultury bydlení. Můžeme souhrnně říci, že se architekturou vil a jejím významem v kontextu dobového stavitelství a vybavením vil z pohledu vizuálního umění a kultury každodennosti zabýváme, protože jsou **reprezentací sociální a kulturní identity jejich obyvatel**.¹⁹

Vily druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století jsou dokladem nadstandardního bydlení měšťanských vrstev, dynamického vzestupu buržoazie průmyslové doby. Úspěšné podniky nesly jména svých majitelů a na jejich řízení se podílely i další generace z rodin zakladatelů. Také vily jsou odrazem tohoto ekonomického a na něj navazujícího společenského vzestupu, který se uskutečňoval pod emblémem významných osobností a rodin. Sepětí oblasti práce a oblasti bydlení bylo zpočátku natolik úzké, že mnohé vily byly součástí rozrůstajících se průmyslových areálů.²⁰ Nicméně na přelomu 19. a 20. století zvítězil požadavek pohodlí a nerušeného soukromí, jež jsou vlastní vilové architektuře od doby římské říše a která se šířila z Itálie od renesance. Od vzniku římské *villa suburbana* splňovaly

18 „[...] reprezentace je proces (a jeho výsledky), jímž se zastupuje nějaká skutečnost ve formálním aparátu lidské komunikace a vnímání; rozumí se, že tím dochází k určité redukci či jiné proměně výchozí skutečnosti. Háček celé věci spočívá v tom, že vědomé poznávání skutečnosti není principiálně možné jinak, nežli právě prostřednictvím reprezentací... je proto životně důležité reflektovat charakter vztahu reference mezi zastupujícím a zastupovaným, jehož jádrem je podobnost.“ BARTLOVÁ, Milena. Reprezentace. In: BOROVSÝ, Tomáš; HANUŠ, Jiří a Milan ŘEPA, (eds.). *Kultura jako téma a problém dějepiscectví*. Brno: Matice moravská, 2006, s. 63. Můžeme k citátu Mileny Bartlové upřesnit, že zde hovoříme o symbolické podobnosti. Jako příklad lze uvést erb, který je symbolem urozenosti a šlechtice nebo brnění, ostruhy a meč, které symbolizují rytíře. Podobnost je tedy symbolická.

19 Srov. Tamtéž, s. 65.

20 Např. Redlichova vila v Hodoníně mezi areálem cukrovaru a nádražím. Pro její novobarokní podobu, skleník a zahradu byla nazývána zámečkem. Bohužel její údržba byla dlouhodobě zanedbávána a zbourána byla v roce 2005.

vily nároky na nejvyšší dobové standardy pohodlného rodinného bydlení a rekreace a zároveň odhalovaly charakter osobnosti jejich stavebníků a majitelů. „**Role stavebníka – osvíceného investora** byla a je právě u vilové zástavby zásadní, a to mnohem více než u jiných typologických druhů staveb. Bude to totiž on sám, kdo bude stavbu užívat, a proto se musí s její podobou – funkční, technickou, výtvarnou, psychologickou – identifikovat.“²¹

Vazba stavebníka a jeho rodiny na vilu je nejen funkční a zcela osobní, ale ve své podstatě vyjadřuje jeho **preferenci estetické, duchovní, hodnotové a v širokém slova smyslu kulturní**. Pokud hovoříme o stavebníkovi a jeho rodině, máme tím na mysli skutečnost, že na vzniku vily od projektu, přes výstavbu, vybavení a zařízení se nepodílí pouze dvojice stavebník a architekt, přičemž za stavebníka považujeme ekonomicky činného muže, který je hlavou rodiny a o všem sám rozhoduje, nýbrž že se do něj v různé míře intenzity zapojuje i jeho manželka, paní domu. Známý je případ paní Greta Tugendhatové, která si u architekta Miese van der Rohe, kterého si sama vybrala, prosadila změny ve funkci oproti projektu a odsouhlasila společně s manželem jeho výslednou podobu.²² V některých případech byla stavebníkem žena, což nebylo neobvyklé u slečen, které takto vstupovaly do samostatného života, anebo po zasnubách brzy do manželství.

Vila se stává vizuální vizitkou stavebníka, protože zároveň slouží jako nástroj osobní a rodinné reprezentace.²³ Vily mají svá jména, obvykle rodinná, někdy i poetická. Pojmenování vil je projevem sociální reprezentace vlastníka a jeho rodiny a tím se tyto stavby odlišují od ostatních obytných domů, které jsou označeny jen jako číslo popisné v obci. **Vyčlenění vil z ostatní zástavby** je obdobným jevem, s jakým se setkáváme u dalších významných staveb vztahujících se k vystupující individualitě vlastníků a významu jejich rodin v rámci společnosti a jednotlivých sociálních vrstev v předchozích historických obdobích a sociálních prostředích. Takto indi-

21 ŠLAPETA, Vladimír a Pavel ZATLOUKAL (eds.). *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, s. 8.

22 ČERNÁ, Iveta a Ivo HAMMER. *Materiality*. Brno: Muzeum města Brna, 2008, s. 36–37.

23 Reprezentace je komunikace, při níž „jde o zprostředkované zpřítomňování moci, která teprve zakládá charakter reprezentace jako konstruktivistické strategie, která nemůže být nevinná.“ BARTLOVÁ, Milena. *Reprezentace*, s. 66.

viduálně byly pojmenovány významné selské statky, mlýny nebo hájovny, stejně jako městské šlechtické paláce, hrady a zámky.

Památné vily v rovině reprezentace vnímáme ještě jiným způsobem než jako projev záměru stavebníka. Jsou veřejnosti zpřístupněnými objekty, které nabízí **původní dům s jeho původním vybavením**. Původní interiér je zároveň autentickou památkou minulosti, stejně jako její reprezentací. Mónica Risnicoff de Gorgas považuje každou místnost za **jeviště, které zobrazuje téma**. Píše, že „jejím cílem není historie nebo žití samo o sobě, ale zobrazení historie nebo života; nikoliv minulost sama o sobě, ale její reprezentace“.²⁴ Jedná se o „interakci mezi subjektem, a to pamětí a imaginací a expozicí, která je zároveň konkrétní skutečností a zároveň reprezentací skutečnosti“.²⁵ Vily-muzea vytvářejí „kombinace kulturních obrazů, které mohou předávat pocitové vjemy kromě znalostí“.²⁶

1.4 PAMĚŤ MÍSTA A MÍSTA PAMĚTI

Památné vily pro nás dnes představují **místa paměti**, ale od muzeí se liší tím, že nebyly vybudovány jako muzea, která byla od počátku vyprojektována jako konceptualizace „*muzejní budovy jako celku*“.²⁷ Vily se ve 20. století staly němými svědky převratných událostí, které se zapsaly do jejich osudů. Již jsme připomněli, že to byl pád komunistického režimu, který rehabilitoval zájem o rodinné bydlení a také zachránil mnohé cenné vily před znetvořením a tím ztrátou autentických památkových hodnot. Politické události od konce 30. let 20. století postupně postihly prakticky všechny majitele vil a jejich rodiny. K tragickým osudům Židů se přidalo vyhánění Němců a nakonec i všech ideologicky nepohodlných Čechů a příslušníků dalších menšin, pro které nebylo už po II. světové válce v národně

24 „Its objective is not history or live per se, but portrayal of history or life; not the past per se, but its representation.“ RISNICOFF DE GORGAS, Mónica. Reality as illusion, the historic houses that become museums, s. 10-11. In: *Historic house museums*. Museum International. Vol. 53, n. 2, 2001, UNESDOC. *Digital Library* [online]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000122975>. [cit. 2024-09-05].

25 Tamtéž, s. 14.

26 Tamtéž, s. 10.

27 ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium*, 1. díl. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 308-309.

osvobozeneckém a lidově demokratickém režimu místo. Vyvlastnění z důvodu rasového nebo třídního původu, sociálního postavení a majetnosti spolu se slovníkem převzatým od nacistů představovalo zlom, který určil směřování československé společnosti na dlouhá desetiletí a stal se pro majitele vil osudným.²⁸

Politický a společenský vývoj na území Československa v první polovině 20. století nebyl izolovaným jevem, ale obdobné procesy probíhaly v podobných variantách ve všech okolních státech. Zejména tragická zkušenost holokaustu s likvidací Židů a vyhlazovací tábory na území Německa, Polska a Rakouska vyvolaly reflexi v oblasti muzejní kultury a **politiky uchování paměti**. Traumatizující dějiny proměnily některá místa, na kterých se uskutečnily jednotlivé formy genocidy a brutální represe rasové, třídní a národnostní, v pietní místa, kde byla zakládána muzea-památní-

28 Z parlamentní diskuse k zákonu č. 143/1947 Sb. Zákon o převodu vlastnictví majetku hluboké větve Schwarzenbergů na zemi Českou ze dne 10. července 1947, zvaného Lex Schwarzenberg. Poslanec Sedlák: „...veliký majetek občana od národa dělí.“ Poslanec Plojhar: „Ve smyslu naší národní a sociální revoluce jednala jihočeská Národní fronta jako representant jihočeského lidu v mnohých schůzích o vyřešení problému majetku hluboké větve Schwarzenbergů. Bylo nám všem jasné a byl to náš jednoznačný názor, že v nové lidově demokratické republice nemůže být šlechtic a k tomu Němec majitelem tak rozsáhlého majetku, jako byli Schwarzenbergové na českém jihu.“ Poslanec dr. Neuman: „Československá republika a její lid rozhodl se pro český socialismus...Námítka, že jde o zásah do soukromého vlastnictví, nemůže však obstát, poněvadž republika zasáhla již jinými zákony do soukromého vlastnictví, a to tak, jak jí příkazuje dobrovolně nastoupená tendence nové sociální struktury, pro kterou se československý lid sám rozhodl.“ Poslanec Vilím: „Teprve historie ukáže význam těchto minulých dvou let našeho národa, význam toho, co jsme dokázali my v Československu pro pokrok v celém světě... (zákon) je jenom částí toho našeho velikého úsilí o vybudování lidově demokratické republiky, ze které bychom odstranili všechny přežitky minulosti.“ Jako zvláště tragická předzvěst zněla takováto slova z úst poslankyně dr. Milady Horákové: „Věříme, že tímto aktem se uskutečňuje opravdu veliká národní, sociální, ale také historická skutečnost.“ *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946un/stenprot/065schuz/s065001.htm>. [cit. 2024-08-21].

Vyvlastňování hned po válce postihlo i přeživší Židy, jako v případě rodiny Popperových, jejichž vilu daroval prezident Edvard Beneš z vděčnosti Sovětskému svazu. Dekret č. 8/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o věnování nemovitostí Svazu sovětských socialistických republik jako projevů díků. *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-8>. [cit. 2024-08-21].

Edvard Beneš, stejně jako někteří další pováleční politici, používal termín vylikvidovat. Poprvé v Brně 12. 5. 1945 a podobná slova zopakoval v Praze o čtyři dny později na Staroměstském náměstí: „[...] vylikvidovat zejména nekompromisně Němce v zemích českých a Maďary na Slovensku.“ *Vysídlení Němců z Československa*. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2024. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADdlen%C3%AD_N%C4%9Bmc%C5%AF_z_%C4%8Ceskoslovenska. [cit. 2024-08-21]. V 50. letech 20. století se pro politické vězně v Československu používal termín „MUKL“, což je akronym pro Muž Určený K Likvidaci.

ky.²⁹ V Arnoldově vile založilo Muzeum města Brna Centrum dialogu jako jedno z míst, která pomáhají v procesu vyrovnávání se s traumatizujícími historickými událostmi.³⁰

Předkladatelem historického konceptu míst paměti (*lieux de mémoire*) byl francouzský historik Pierre Nora.³¹ Termínem **místa paměti** označuje „jakoukoliv signifikantní jednotku, materiální nebo i ideální povahy, ze které vůle lidí nebo práce doby udělala symbolický element memoriálního *dědictví jakékoliv komunity*“.³² Budeme-li konkrétní: „Místem paměti mohou být jak historické osobnosti, tak i různá místa v krajině, dějiště významných událostí, zejména slavná bojiště, ale i budovy, obrazy, pomníky, pamětní desky, muzea, naučné stezky, jednotlivé muzeální předměty“, píše Eduard Maur a pokračuje: „Právě spojením historické paměti s konkrétní osobou, místem nebo jakýmkoliv objektem se historická paměť upevňovala a prodlužovala se její „trvanlivost“.“³³ V případě památných vil, jak jsme poukázali, hraje velký význam **vztah k širším dějinným souvislostem**, ve kterých vystupují jak jejich obyvatelé, tak domy samotné.

Obsahem kolektivní představy o minulosti jsou především „konkrétní příběhy, události (které ovšem mohou mít obecnější symbolický význam). A ty se vždy odehrávají *na určitém místě*, s nímž jsou v kolektivní paměti úzce svázány“³⁴. Pro zjednodušení můžeme události a jejich aktéry rozdělit do dvou oblastí: kulturních a politických dějin. **Symbolem kulturních dějin**

se stává např. dvojvila bratří Čapků³⁵, Chleborádova vila v Brně, v níž sídlila Varhannická škola, jejímž ředitelem byl Leoš Janáček, jenž v zahradním domku u vily i bydlel.³⁶ V Redlichově vile v Hodoníně dokončoval v roce 1909 symfonickou Píseň o zemi Gustav Mahler.³⁷ Mezi vily, jež se staly **dějištěm významných historických událostí**, náleží např. vila Tugendhat, kde se premiéři Václav Klaus a Vladimír Mečiar 26. srpna 1992 dohodli na rozdělení Československa.³⁸ Mnoho dalších vil je známých kvůli pobytu významných osobností, mezi něž patří i Karel I. Habsburský, který v útlém dětství několik let s rodiči bydlel v Brně v Offermannově vile.³⁹

Historie vil v naší kulturní (kolektivní) paměti zahrnuje nejen příběhy, které se udály ve vzdálené minulosti, ale i takřka současnost, protože je nerozlučně svázána v některých případech i s fyzickou záchranou domů samotných anebo se záchranou jejich kulturních hodnot a s příběhem památkové obnovy a zpřístupnění veřejnosti. Většina památných vil proto hraje důležitou roli v **lokální paměti** a má význam pro lokální společenství a podílí se na formování **lokální kulturní identity**. V případě Zlína můžeme vzpomenout na Baťovu a Zikmundovu vilu. Jan Assmann píše o konektivní struktuře, kterou vytváří kultura. „Normativní a narativní“ aspekt, tj. „aspekt nařízení a vyprávění“ zakládají „sounáležitost neboli identitu, umožňující jedinci mluvit o ‚my‘.“⁴⁰ Konektivní struktura kultury podle As-

29 K nejnovější otevřeným památníkům, které reflektují dějiny 20. století v Československu patří Památník Jana Palacha ve Všetatech otevřený v říjnu 2019. *NÁRODNÍ MUZEUM* [online]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/navstivte-nas/objekty/pamatnik-jana-palacha>. [cit. 2024-09-06] a Mašínův statek, Památník tří odbojů otevřený v srpnu 2022. *Mašínův statek – Památník tří odbojů* [online]. Dostupné z: <https://www.masinuvstatek.cz/>. [cit. 2024-09-06].

30 *Muzeum města Brna* [online]. Dostupné z: <https://www.muzeumbrna.cz/arnoldova-vila/t1515>. [cit. 2024-08-21].

31 Sedmisvazková stejnojmenná publikace vyšla v letech 1984–1992 a 1998.

32 Cit. dle MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (eds.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 143.

33 Tamtéž, s. 143–144

34 Tamtéž.

35 *NPÚ* [online]. [cit. 30. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/uop-praha/inspiujte-se/7789-cast-dvojvily-bratri-capku-cp-1853-v-praze-na-vinohradech>. [cit. 2024-08-30]; ŠLAPETA, Vladimír. Dvojům bratří Karla a Josefa Čapků. In: DVOŘÁKOVÁ, Dita; KRAJČI, Petr a Radomíra SEDLÁKOVÁ, (eds.). *Slavné pražské vily: sto a jeden dům s příběhem*. 4., rozšířená a přepracovaná vydání v jazyce českém. Slavné vily. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Národním technickým muzeem, 2012, s. 121–124.

36 *Slavné vily* [online]. Dostupné z: <https://www.slavnevily.cz/vily/brno/chleboradova-vila>. [cit. 2024-08-21].

37 *Gustav Mahler*. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001–2024. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gustav_Mahler. [cit. 2024-09-05].

38 *MMB Villa Tugendhat* [online]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/pred-dva-ceti-lety-byla-ve-vile-tugendhat-podepsana-smlouva-o-rozdeleni-ceskoslovenska/>. [cit. 2024-08-21].

39 *OPEN HOUSE BRNO* [online]. [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://openhousebrno.cz/cs/offermannova-vila?language=cs>. [cit. 2024-08-21].

40 Cit. Dle HORSKÝ, Jan a Jan TUČEK. Paměť jako objekt teoretické analýzy či jako objekt manipulace. In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (eds.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 120.

smanna „jednak a) ‚váže člověka k jeho bližním‘, neboť coby ‚symbolický svět smyslů‘ ‚utváří sdílený prostor zkušenosti, očekávání a jednání‘; jednak b) konektivní struktura ‚také propojuje včerejšek s dneškem, neboť [...] uzavírá obrazy a historie pocházející z jiné doby do postupujícího horizontu přítomnosti a podněcuje tak naději a vzpomínku.“⁴¹ Vily spolu s hřbitovy také jsou na mnoha místech téměř jedinými nositeli paměti zaniklých etnik a zmizelých rodin v dané obci nebo městě.⁴² „Paměť míst může být mnohvrstevná.“⁴³

1.5 PAMĚŤ KRAJINY

Muzejní prezentace vil vede k **ukotvení příběhů**, které jsou s nimi spojeny, v **kolektivní (kulturní) paměti**. Na příkladech mnoha vil, a můžeme obecně říci architektonických památek, v průběhu poznávání a oceňování jejich kulturních hodnot, jichž jsou nositeli, lze sledovat proces, který představuje na jedné straně přivlastnění si produktů kultury a kulturních hodnot cizích etnik, na straně druhé se jedná o sžívání se s kulturní krajinou v zemi, která byla již v daných dobách naše vlastní. Uvedené můžeme považovat za současné pojetí „naturalizace společenství“ a „historizaci krajiny“, která se od předchozí moderní odlišuje tím, že netrvá na ztotožnění území jen s jedním historickým etnikem, jehož je krajina přirozenou a neoddelitelnou součástí, jak o tom svědčí např. již dlouhotrvající vlna keltománie. Také stavby zbudované v minulých dobách „se staly neodmyslitelnou součástí této krajiny“ a krajina je „přímo zapojena do historie a je vnímána jako neodmyslitelná součást dějin a kultury daného společenství“.⁴⁴ Zuzana Kubišová si při vytváření národní identity všímá významu procesů „naturalizace společenství“ a „historizace krajiny“ na **předávání**

41 Tamtéž.

42 MAUR, Eduard. *Památná místa*, s. 160-161; srov. DOLEŽEL, Michal. *Hože, Löw-Beer, Tugendhat. Drobného, Antonína Slavíka, Černopolní: Průvodce po Kamenech zmizelých*. Brno: Muzeum města Brna, 2024.

43 MAUR, Eduard. *Památná místa*, s. 146.

44 KUBIŠOVÁ, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita. In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (eds.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 103.

kulturní paměti, když dodává „a díky místům, na nichž se odehrály významné činy slavných předků, díky poutím (či turistickým výletům) na tato místa, díky památníkům, jež upomínají na minulé události, a díky stavbám, jež jsou živoucí připomínkou kultury předků i současných obyvatel“, které se na ní společně podílejí.⁴⁵

Památné vily jsou součástí **kulturní krajiny** a podílejí se na jejím spoluutváření v daném místě. Hovoříme zejména o urbánní krajině. Vilové čtvrti proměnily města do jejich moderní podoby.⁴⁶ Zanechaly stopu v paměti krajiny, kterou musí člověk teprve odhalovat. „Krajina je tak pro něj materiálním otiskem minulých dějů, ‚textem‘, který hledající hodlá interpretovat... Takovým ‚čtením‘ krajiny ji člověk vlastně teprve vytváří ve své myslí“⁴⁷. Podle Maura: „Právě paměť města svou vnitřní diferenciací nabízí vynikající příležitost ke studiu různých pamětí vážících se k témuž místu, paměti různých národů, náboženských uskupení (srov. židovskou, křesťanskou a muslimskou paměť Jeruzaléma), sociálních nebo vzdělanostních skupin, generací... Právě ve městě se také nejvíce prolínají obě paměti, jednak funkce ‚paměti krajiny‘, tedy paměti odhalované a formované na základě poznání určité památky, jednak paměti dané, spojované s místem, kterou je návštěvou města třeba připomenout.“⁴⁸ Jedním z příkladů mohou být Loosovy interiéry v Plzni.⁴⁹ Město si však uchovává svoji paměť jako celek.⁵⁰

Jestliže hovoříme o **kulturní krajině a paměti krajiny**, nemůžeme zapomenout v případě vil, že se jedná o samostatné domy pro rodinné bydlení obklopené pozemkem, tedy zahradou. Vedle architektury vil jsou **zahrady dalším dokladem architektonického umění a památkami zahradního umění**. Jejich estetické kvality nelze opomíjet, protože bychom

45 Tamtéž, s. 109.

46 Eastend tvořil industriální část města, zatímco westend rezidenční. ŠLAPETA, Vladimír a Pavel ZATLOUKAL (eds.). *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, s. 29.

47 MAUR, Eduard. *Památná místa*, s. 145.

48 Tamtéž, s. 161.

49 *Visit Plzeň* [online]. Dostupné z: <https://www.visitplzen.eu/lokalita/loosovy-interiery/>. [cit. 2024-08-21].

50 MAUR, Eduard. *Památná místa*, s. 161.

poškodili vnímání vilové architektury jako celku.⁵¹ **Zahradní architektura představuje** však **samostatnou kulturní hodnotu**. Rekreační funkce zeleně je často spojena s vodními a dalšími architektonickými prvky, drobnými stavbami, uměleckými díly, např. sochami, které mají symbolický význam. Druhovú skladba zeleně může mít kromě estetického a funkčního významu též význam poznávací v podobě botanické zahrady. Obojí, jak zeleň, tak umělecké artefakty tvoří komplex, který je reprezentací myšlenky a **realizací ideálu života člověka a řádu univerza**.⁵² Proto mezi nejslavnější historické zahrady vil patří zahrada Vily d'Este v Tivoli nedaleko Říma, která je zapsána na seznamu UNESCO.⁵³

1.6 VILA-MUZEUM

Památné vily jsou specifickým typem muzea, **domem-muzeem**, a to jednou z jeho forem, která se odlišuje od ostatních **Historic House Museums**. Schopnost historických domů-muzeí „vyvolávat u návštěvníků pocity a vzpomínky je mnohem větší než u jiných typů muzeí“.⁵⁴ Jedná se o **kulturní památky, které jsou zpřístupněny a prezentovány způsobem muzejní prezentace**. Znamená to, že k **památkovým hodnotám**, pro které byly vybrány na seznam kulturního dědictví, **přístupuje využití jejich paměťového potenciálu** vytvořením muzejních expozic. Uvedli jsme, že historické domy-muzea jsou vybaveny původním mobiliářem a případně původními sbírkami. Jednota domu s jeho vybavením je označována jako *container*, mohli bychom říci původní památkový obal s jeho původním obsahem.⁵⁵ Památné vily k **prezentaci minulosti** jako hmotně přítomné

51 Srov. ŠLAPETA, Vladimír a Pavel ZATLOUKAL (eds.). *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, s. 12an a zvláště s. 17–24.

52 Zahrada jako „*Theatrum mundi*“ se nachází u Vily d'Este a připomíná tak nejstarší systematizaci muzejních sbírek v traktátu Samuela Quiccheberga nazvaném „*Inscriptiones vel Tituli Theatri Amplissimi*“, který byl publikován v roce 1565. DESNOYERS, Gérard. *La Villa d'Este à Tivoli, ou, Le songe d'Hyppolyte: un rêve d'immortalité héliogène*. Paris: Myrobolan, 2002, s. 137.

53 Na seznamu UNESCO od roku 2001.

54 RISNICOFF DE GORGAS, Mónica. Reality as illusion, s. 10. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000122975>. [cit. 2024-09-05].

55 Tamtéž, s. 11.

skutečnosti a **reprezentaci**, kterou je **vytváření obrazu historie**, navíc přidávají **interpretaci** v rovině kulturní paměti, jež je nemateriální. Nástrojem vytváření kulturní paměti se stává sbírka a expozice ve vile. Současné expozice v památných vilách nalezneme v památkově méně exponovaných technických podlažích, nově zpřístupněných podkrovních prostorech nebo ve vedlejších stavbách.

Východiskem pro muzejní prezentaci památných vil jsou jejich **památkové hodnoty**, pro které jsou zapsány na seznamu kulturního dědictví. Památkovost, neboli identifikovaná přítomnost hodnot kulturní památky, nazývaná také monumentita, je doplněna muzealitou, což nespočívá jen ve způsobu muzejního využití, ale především v zařazení takového objektu fakticky mezi muzeálie. Vila je zachována *in situ*, ale další objekty, které se vztahují k vile, jejímu významu a historii, se stávají sbírkovými předměty *in fondo* a vzniká ucelená muzejní sbírka.⁵⁶ V případě památné vily sbírka neobsahuje jen původní vybavení vystavené uvnitř domu, ale i další muzeálie. Může se jednat jak o artefakty objevené archeologicky, při stavebně historickém průzkumu nebo nahrazené z důvodu dožilé funkčnosti při památkové obnově, tak o prvky původního vybavení, které byly uloženy na půdě nebo ve sklepech, případně přeneseny jinam a opět získány. K historii vily náleží i rodinné archivy a další dokumenty o osobách a událostech s vilou spojených, které vznikly v minulosti, a proto se stávají součástí muzejní sbírky. K znakům muzea též patří vytváření muzejně edukačních programů, které využívají jak kulturního dědictví *in situ*, tak *in fondo* k dosažení edukačních cílů, jimiž je sdílení kulturní paměti a překračují tím **pouhou** prezentaci hodnot historické architektury a stavitelství.

1.7 ZÁVĚR

Jestliže se dostáváme k tématu využití vzdělávacího potenciálu památných vil, které jsou ve své podstatě vilou-muzeem, blížíme se k závěru úvodní části textu metodiky, jehož cílem je předložit čtenářům metodická

56 Srov. HLOBIL, Ivo a Marek, PERŮTKA. *Na základech konzervativní teorie české památkové péče. Výbor z textů*. Praha, Olomouc: Národní památkový ústav, Univerzita Palackého, 2008, s. 164, 170 a 178.

východiska, z nichž budou při přípravě muzejních edukačních programů vycházet. Smyslem práce muzejního edukátora je v případě památných vil „odhalovat paměť skrytou v krajině“, v níž žijeme a které jsou památné vily významnou součástí, a identifikovat kulturní hodnoty vilové architektury“. Muzejní edukátor pro své vzdělávací poslání nepatří ani mezi jednoho ze tří aktérů na poli práce s pamětí v oblasti vědecké (historici), aktivistické (válka s rasismem, antisemitismem) a politické.⁵⁷ Je zřejmé, že muzejní edukátor nesleduje dílčí politické zájmy, a proto se mívá s cíli a metodami, kterými se vyznačuje politika. Rozdíl mezi cíli a metodami působení pedagogů a aktivistů nemusí být již zcela zřejmý. Muzejní edukátoři z povahy profese nejsou placenými společenskými aktivisty, jako třeba někteří influenceři, nýbrž využívají aktivizujících edukačních metod k „zábavnému učení“, pravé radosti účastníků z poznávání, přičemž působí jako facilitátoři tohoto procesu.⁵⁸ Využívají dosaženého vědeckého poznání a v procesu edukace cíleně uplatňují vědecké poznatky, v tom se podobají historikům. Z pohledu kulturní paměti a významu památných vil, vidíme, jak znatelně se mohou podílet na poznávání soudobých dějin, vystupuje do popředí hlavní cíl muzejní edukace: získání kulturní kompetence. Osvojení kulturních kompetencí nám umožňuje naučit se odkrývat kulturní informace skryté v artefaktech, stejně jako textech nebo hudbě, a skrze ně pochopit smysl odkazu uměleckých výkonů minulosti, zažít potěšení z estetických kvalit památek a zejména se poučit z pohnutých událostí, které provázely osudy vilové architektury, jejích vlastníků a spolu s nimi i celé země. Památné vily jsou pro nás stálým zdrojem inspirace.

57 MASLOWSKI, Nikolas. Politika Paměti jako nástroj manipulace a morálky. In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (eds.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 80.

58 Srov. DROBNÝ, Tomáš a Pavla VYKOUPILOVÁ. Místo Metodického centra muzejní pedagogiky v současných proměnách muzejní kultury. In: *Acta Musei Moraviae, řada Scientiae sociales*. 103/1, 2018, s. 68–69.

2. VYMEZENÍ TERMINOLOGIE

Co označujeme jako **památnou vilu**? A po jakých termínech pátrat v zahraniční literatuře, pokud vás toto téma zajímá? V tom vám pomůže první kapitola. Představí základní pojmy a organizace, které se tématem zabývají u nás i v zahraničí. Také vysvětlí, jaké jsou hlavní cíle této metodiky a pomůže vám se v ní zorientovat.

2.1 VILA A PAMÁTKA

Vila je specifickým architektonickým typem označujícím **samostatně v zahradě stojící budovu určenou k rodinnému bydlení**. V **antikém Římě představovaly** venkovské a předměstské vily reprezentativní panská sídla. Označení vila se pro letohrádky, zámečky a zámky **v Itálii udrželo až do novověku** (jak dokazuje Villa Farnese z roku 1550). Ve významu letohrádek se někdy užívalo i u nás (například vila Amerika v Praze na Novém Městě). V **19. století** si vily pro své trvalé bydlení stavěla nejbohatší společenská vrstva. Byly to proto obvykle **nákladné budovy s významnou reprezentační funkcí**. V této podobě – tedy jako novodobé ekvivalenty šlechtických sídel – se sice vily stavěly i za první republiky, ale jednalo se již o málo početnou skupinu (v Brně ji zastupuje například vila Stiassni vystavěná v letech 1927–1929 a v Praze vila Otto Petschka z let 1924–1930).

Ve **20. století** se okruh stavebníků rozšířil na **střední třídu**. Běžně stavěné vily byly oproti svým předchůdkyním **skromnější**, zato jich bylo **mnohem více**. Pojmy **vila a rodinný dům** se začaly překrývat. Vila a rodinný dům však nejsou úplná synonyma. Rodinný dům nemusí mít formu samostatné budovy v zahradě. Jako pozůstatek dějinného vývoje má vila ve srovnání s rodinným domem větší ambice. Je **reprezentativ-**

nější, výtvarně náročnější, prestižnější a individuálně komponovaná do daného místa. Vily se obvykle nestaví podle typových projektů. Bydlení ve vile si spojujeme s jinou představou než bydlení v rodinném domě. Nejedná se však o ostré hranice a v mnoha případech je možné použít oba termíny.

Souvislost **stavebníka, architekta a stavby** je silnější než u vily jiných stavebních druhů. Osobnost stavebníka bývá součástí „životopisu“ všech významných realizací (jak dokládají Müllerova vila, Kramářova vila, vila Karla Čapka nebo vila Tugendhat). U některých známých vil převažují kulturní hodnoty spjaté se stavebníkem nad architektonickou hodnotou vlastní stavby (tak je tomu v případě vily Dr. Edvarda Beneše v Sezimově Ústí). Zvláštní hodnotu mají vily, které si významní architekti a výtvarní umělci stavěli pro sebe (Kotěrova vila v Praze na Vinohradech, Bílkova vila či Jurkovičova vila). Relativní dostupnost a možnost vzdělaných a mnohdy uměnilovných stavebníků ovlivňovat podobu svého domu, například výběrem architekta, vytvářely příznivý prostor pro realizace, které prošlapávaly nové cesty nebo byly vědomými proklamacemi **nových myšlenek**. Příkladem může být vila Tugendhat nebo vilová kolonie Baba.

Ačkoliv dějiny vil vydají na samostatné publikace, podstata jejich charakteristiky tkví v protikladech, zejména ve vztahu **města a venkova, výtvoru člověka a přírody**, v protikladu **formálnosti a neformálnosti**.⁵⁹ Velmi významná je **komplexnost architektonické práce**. Úkol navrhnout vilu zahrnuje všechny polohy architektonické tvorby: od zakomponování novostavby do daného prostředí, návrhu hmoty, fasád a řešení zahrady, přes dispozice a kompozici vnitřních prostor až po interiéry a někdy i návrh autorského nábytku (například vila Tugendhat). Vila má více než jiné typy obytných staveb ambici dosáhnout **naplnění ideální**

59 ACKERMAN, James S. The Villa: Form and Ideology of Country Houses. The Princeton University Press: Washington, D. C., 2023, s. 34.

představy o rodinném bydlení. Bydlení je východiskem architektonického řešení a mnohdy se stává i součástí **kulturních hodnot** objektu.⁶⁰

2.2 FUNKCE A HODNOTA

Nákladné budovy určené pro rodinné bydlení se staví i dnes a rozhodně ne všechny jsou vhodné pro kulturní edukaci. Co odlišuje vily, na které se zaměřujeme v této metodice, od těch ostatních? Je to jejich hodnota. Specifická **kulturní hodnota**, pro kterou je považujeme za výjimečné.

Kulturní hodnoty historických staveb a jimi tvořeného prostředí jsou spojeny s historickou věrohodností, schopností vydávat svědectví o minulosti, s architektonickou kvalitou, s estetickou a emocionální působivostí, se stářím (s dobou ubývá relevantních příkladů, a tím se zbylé stávají vzácnějšími). O kulturních hodnotách je lépe hovořit v množném čísle, protože jsou různého druhu a jejich zastoupení je u každé památky jiné.⁶¹

Význam **kulturní hodnoty** architektonického dědictví pro společnost je důvodem, proč se je snažíme zachovat. A opačně – smyslem péče o architektonické dědictví, snahy o jeho zprostředkování a využití pro edukaci je zachování kulturních hodnot, které jsou s ním spojeny. Pro obnovu, zachování a edukaci památek, mezi které se památné vily řadí, je kulturní hodnota klíčovým pojmem. **Kulturní hodnota** odlišuje památkový fond od běžných staveb. Kulturní hodnoty jsou příčinou i cílem péče o památky a stěžejním edukačním potenciálem. Kulturní hodnoty mohou být různé a jejich vnímání se v čase vyvíjí.

Již citovaná odborná a metodická publikace Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století pojímá kulturní hodnoty vilové architektury poměrně široce:

60 SOLAŘ, Miloš; ŠLAPETA, Vladimír; VŠETEČKA, Petr; KSANDR, Karel; FREIWILLIG, Petr et al. Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015, s. 14.

61 Tamtéž, s. 16.

Kulturní hodnoty vilové architektury mohou být spojeny s:

- osobou stavebníka – nebo významného obyvatele
- osobou architekta vily/zahrady, případně s umělci podílejícími se na vybavení interiérů
- architektonickou kvalitou stavby/zahrady
- schopností podávat svědectví o době svého vzniku (Baťovy domky ve Zlíně)
- unikátností (jediný existující, jeden z mála dochovaných, dříve běžný, dnes již vzácný)
- konstrukčním nebo materiálovým řešením
- mobiliárním zařízením (nábytkem)
- dochovaným původním technickým a sanitárním vybavením
- vysokou mírou autenticity
- úplností dochování celku
- hodnotou součásti většího souboru (vilová kolonie Baba)
- významem pro udržení charakteru lokality (charakteristický způsob zastavění pozemku, hmota a architektonický výraz, poměr zastavěné a nezastavěné plochy, charakteristické oplocení jako součást uličního interiéru, rozsah a kvalita vegetace)
- dálkovými pohledy na objekt nebo z objektu (Kramářova vila v Praze, pohled na historické jádro Brna z vily Tugendhat).⁶²

Z hlediska edukace v historických vilách je tento výčet užitečným kompasem pro hledání a nalézání nepřeborného množství vzdělávacích obsahů, které je možné využít.

62 Tamtéž, s. 16.

2.3 DOMOV A MUZEUM

Pokud bychom v zahraničí pátrali po pojmu, který vystihuje **památnou vilu**, jak jsme si ji pojmenovali v této metodice, narazíme na výrazy **House Museum** a **Historic House Museum**.⁶³ S prvním pojmem se pracuje v mezinárodním prostředí, ten druhý je vlastní anglosaským autorům. U obou se jedná o muzeum, jehož budova má sama o sobě historický nebo architektonický význam. V takových institucích se výklady zaměřují především na architekturu, vybavení a historii budovy.⁶⁴

Muzea v historicky významných domech „zahrnují různé objekty, které se liší co do rozsahu tak druhu, od královských paláců přes sídla významných osobností, domy slavných, ateliéry umělců, domy bohatých měšťanů až po prosté chalupy.“⁶⁵ Jedná se o budovy, které jsou často zachovány včetně původního vybavení a jsou zpřístupňovány veřejnosti. Pojem památná vila tedy spadá pod širší termín muzeí v historicky významných domech, kterými jsou ale i památkové objekty jiného charakteru (například hrady a zámky).

Některá muzea v historicky významných domech jsou organizována kolem osoby, která tam žila, nebo funkce, kterou dům plnil ve společnosti. Další mohou být částečně nebo úplně rekonstruována, aby vyprávěla příběh určité oblasti, společenské třídy nebo historického období.⁶⁶

63 V českém prostředí se nesetkáme s pojmem, který by byl doslovným překladem těchto označení. Nejvhodnějším výrazem by v našem prostředí bylo sousloví zpřístupněný památkový objekt. Ten vyjadřuje jak historickou (památkovou) hodnotu budovy, tak skutečnost, že je otevřena veřejnosti se zaměřením na vzdělávání, stejně jako to činí muzea. Abychom se však co nejvíce přiblížili anglickojazyčnému originálu, budeme dále v metodice pracovat s označením muzea v historicky významných domech.

64 House museum. [online]. Illustrated Dictionary of Architecture. 2023. Dostupné z: <https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/House+museum>. [cit. 2023-09-12].

65 V anglickém originálu: „...historic houses may comprise sites of all sizes and kinds, ranging from royal palaces to residences of powerful personages, the houses of famous personages, artist's studios, rich bourgeois houses and even modest cottages.“ PINNA, Giovanni. Introduction to Historic House Museums. In: Museum International, v: 53, n: 2; 4-9, 1997. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000122975>.

66 Historic house museum. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Historic_house_museum. [cit. 2023-09-12].

2.4 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE A PLATFORMY

V roce 1998 vznikl v rámci Mezinárodní rady muzeí ICOM (International Councils of Museums) mezinárodní specializovaný výbor **DEMIST (International Committee for Historic House Museums)** – Mezinárodní výbor pro muzea v historicky významných domech, který jsme už zmiňovali v první kapitole.

Posláním tohoto komitétu, který sdružuje muzejní pracovníky po celém světě, je definovat standardy profesionální muzejní práce, sdílet odborné poznatky, rozvíjet spolupráci s dalšími organizacemi v rámci své dílčí specializace. DEMIST pořádá pravidelné výroční odborné konference, publikuje odborné příspěvky, podporuje stávající národní platformy a pracovní skupiny. Velký důraz klade na posílení komunikace a rozšiřování členské základny o nové participanty. Poskytuje také příležitosti ke vzdělávání a rozvoji profesionálů v tomto oboru.⁶⁷ V současné době má DEMIST okolo 400 členů.⁶⁸

Další organizací sdružující na mezinárodní úrovni budovy, kterými se v této metodice zabýváme, je mezinárodní nezisková síť **Iconic Houses** (Ikonické domy), ta spojuje architektonicky významné vily, sídla a ateliéry, které byly postaveny v průběhu 20. století a jsou přístupné veřejnosti jako muzea v historicky významných domech.⁶⁹ Síť založila v roce 2012 skupina muzeí moderních domů v čele s organizací Western Pennsylvania Conservancy, která spravuje dům Fallingwatter od architekta Franka Lloyda Wrighta. Iniciativa Iconic Houses se ve své činnosti zaměřuje na problematiku obnovy, řízení a plánování provozu, nastavení metodik a spolupráci mezi domy a odbornou veřejností na všech úrovních. Síť Iconic Houses v současné době sdružuje 189 architektonických skvostů po celém světě. Pro zapojení do sítě Iconic Houses musí organizace provozující dům splnit nezbytná kritéria:

67 DEMIST. [online]. DEMIST ICOM International Committee for Historic House Museums. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://demhist.mini.icom.museum/#>. [cit. 2023-09-12].

68 Tamtéž.

69 ICONIC HOUSES. [online]. ICONIC HOUSES.ORG. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://www.iconichouses.org/index>. [cit. 2023-09-12].

Dům má přínos pro vývoj moderní architektury 20. století, je navržen architektem, který v tomto období sehrál významnou roli. Dům musí být v původním stavu nebo uveden do stavu, který ctí původní vizi architektů. A nakonec musí být k dispozici veřejnosti.⁷⁰ Označením Iconic Houses se v České republice pyšní dosud celkem 11 vil a sídel.⁷¹ Tři z nich, Jurkovičova vila, vila Stiassni a vila Tugendhat, se nacházejí v Brně. Právě vila Tugendhat byla jedním ze zakládajících členů sítě Iconic Houses v roce 2012. V květnu 2023 se uskutečnila 7. konference Iconic Houses s podtitulem *Ikony české avantgardy: autenticita a stylová rozmanitost v České republice*.⁷² Brno jako historická křižovatka stylových trendů přicházejících z Prahy a Vídně nabídlo účastníkům konference komplexní zážitek z architektury a její různorodosti.

2.5 ČESKÉ PROSTŘEDÍ

V České republice se edukačnímu uchopení památkových objektů nejintenzivněji věnuje **Národní památkový ústav**, který chápe edukační roli památek jako jednu z důležitých aktivit:

„Památková edukace je z pedagogického hlediska specifický typ mimoškolní výuky, nebo volnočasové vzdělávací aktivity, která nejenže probíhá v autentickém historickém prostředí, ale památky a památkovou péčí, resp. kulturní dědictví v celé jeho šíři, chápe jako svůj vzdělávací obsah. Hlavním cílem památkové edukace je rozvíjení kladného vztahu všech generací ke kulturně historickému dědictví. Výrazně se při ní uplatňují metody zážitkové pedagogiky.“⁷³

70 Contact and Info. [online]. ICONIC HOUSES.ORG. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://www.iconichouses.org/index>. [cit. 2023-09-12].

71 Seznam staveb oceněných nadací Iconic Houses v Česku. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2024l. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_staveb_ocen%C4%9Bn%C3%BDch_nadac%C3%AD_Iconic_Houses_v_%C4%8Cesku. [cit. 2023-09-12].

72 ICONIC HOUSES CONFERENCE. 22-26 May 2023. Czech Republic. [online]. AANMELDER.NL. 2023. Dostupné z: <https://www.aanmelder.nl/ihc2023>. [cit. 2023-09-12].

73 Vzdělávání. [online]. Národní památkový ústav. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://www.npu.cz/vzdelavani>. [cit. 2024-09-12].

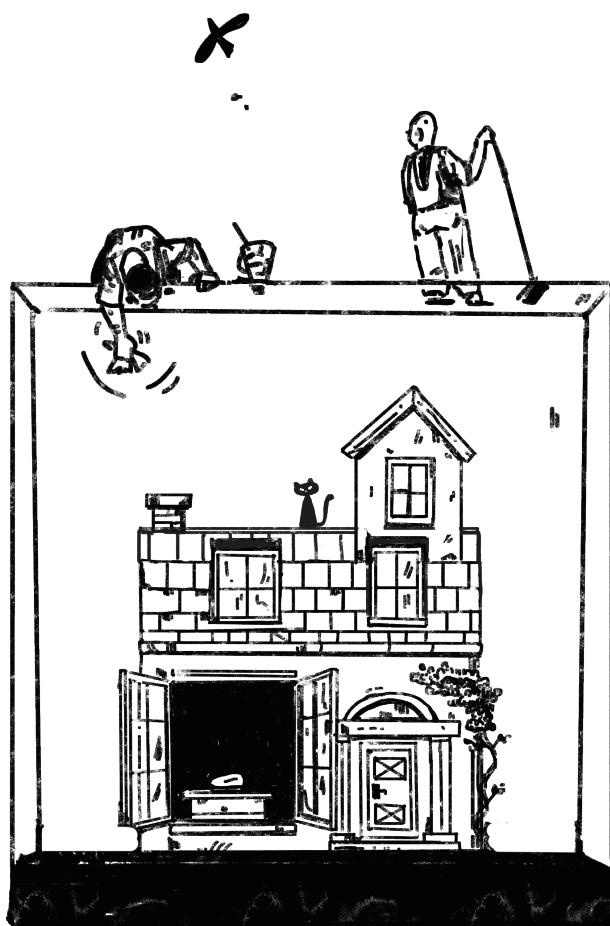
Velký posun v budování systematické metodologické opory znamenal v minulých letech zejména projekt **Památky nás baví**, jehož výstupem bylo i **pět publikací** zaměřených na různé **cílové skupiny** památkové edukace.⁷⁴ Hned v první z těchto publikací je uvedeno devátero pravidel pro edukační programy Národního památkového ústavu:

1. Na počátku je zážitek.
2. Čeho se člověk dotkne, na to nezapomene.
3. Co je dobré pro děti, je dobré i pro dospělé. (Opačně to však platí málokdy).
4. Lidé chrání to, k čemu mají vztah.
5. Památky jsou místem, kde můžeme objevovat své příběhy.
6. Památky nejsou jen hrady a zámky.
7. Památky jsou příležitostí pro setkávání, učení, tvorbu a zábavu všech generací.
8. Proces je stejně důležitý jako výsledek.
9. Pomoz mi, abych si na to přišel sám.⁷⁵

Nicméně realizátorem edukace v památných vilách, na něž se zaměřuje tato metodika, není jen Národní památkový ústav. Tento typ památek je **spravovaný mnoha různými institucemi**, které často při edukačním působení vycházejí z různých paradigmat. Pojmenování toho, čím je edukace v památných vilách specifická, se bude věnovat následující kapitola.

74 Památky nás baví 4. Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací. [online]. Národní památkový ústav. 2015. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/e-shop/9471-pamatky-nas-bavi-4-kulturni-dedictvi-jako-prilezitost-pro-uceni-vsech-generaci>. [cit. 2023-09-12].

75 HAVLŮJOVÁ, Hana; HUDEC, Petr a INDROVÁ, Martina. Památky nás baví. 1. Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol : metodika tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro primární vzdělávání. Praha: Národní památkový ústav, s. 36.

3. SPECIFIKA ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ PAMÁTNÝCH VIL

Čím je vlastně edukace v **památných vilách** zvláštní? Na co se zaměřit? Co nepřehlédnout? Jaké metody mohou jako muzejní edukátor zvolit? To jsou otázky, které zodpovídá druhá kapitola. Celkem představí pět aspektů edukace v památných vilách a ke každému z nich nabídne metody využitelné ve vaší praxi.

Pokud zprostředkováváme památnou vilu, jedním z nejnáročnějších kroků je zmapování potenciálních **vzdělávacích obsahů** a následný výběr těch, na které se zaměřit. Jedná se zpravidla o **rozsáhlý objekt**, který je složený z většího množství různých **funkčních celků**, estetických prvků a často je přímo navázán na další **soubory předmětů** (například vybavení jednotlivých místností). Zároveň je třeba nezapomínat i na **okolní prostředí**. Vila vstupuje do vztahu s ulicí, zahradou, dalšími objekty, urbanistickým řešením čtvrti, města či menší obce. Slouží také jako **svědek** historického, hospodářského, společenského a architektonického vývoje i jako vypravěč osobních příběhů obyvatel. **Možnosti uchopení** jsou téměř nekonečné.

V orientaci nám mohou pomoci disciplíny **muzeologie a památkové péče**, které se při edukaci v památných vilách setkávají, prolétají, doplňují a společně rozvíjejí. Ty je třeba konfrontovat se současnými pedagogickými paradigmaty, jež nás vedou k **zaměření se** na člověka, **učícího se jedince**, jeho potřeby, zájmy, city, fantazii, kreativitu a individualitu. Tím bychom měli dosáhnout přístupu, který nespádá k fetišizaci budovy a předmětů, ale **inspiruje, pomáhá klást otázky a poskytuje bezpečné prostředí pro rozvíjení vlastních myšlenek**.

3.1 BUDOVA JAKO PŘEDMĚT OBJEKTOVÉHO UČENÍ

Jak uchopit objekt, který nese specifickou **kulturní hodnotu**, a zprostředkovat ho návštěvníkům? S touto otázkou má bohaté zkušenosti **muzejní pedagogika**, v jejímž centru stojí **muzeálie**, tedy předměty nesoucí specifickou kulturní hodnotu (**muzealitu**), pro kterou je vyjímáme z běžné skutečnosti a chráníme je proti přirozeným procesům zničení a zániku.⁷⁶ Petra Šobáňová uvádí:

„...muzeálii stavíme v celé její komplexnosti do centra edukačního procesu, v rámci něhož, jak se domníváme, může teprve vydat své významy a dojít kulturotvornému smyslu své hmotné – často velmi nákladně prodlužované – existence.“⁷⁷

V památných vilách se často setkáváme s kombinací památek zachovaných v původním prostředí (**in situ**, pak jsou předmětem památkové péče) a předmětů na místo dodaných, získaných do sbírek (**in fondo**) pro jejich specifickou hodnotu (muzealitu).⁷⁸ Nicméně metody objektového učení, které jsou jádrem práce s muzeáliemi, jsou přínosné při práci s předměty nesoucími kulturní hodnotu obecně.

Pozornost účastníků lze v rámci objektového učení směřovat například na **fyzické vlastnosti** (jak to vypadá, jaké to je), **konstrukci** (jak to bylo vyrobeno/postaveno), **funkci** (za jakými účely to bylo vyrobeno/postaveno), **design** (je objekt dobře navržen – zejména vzhledem k užitárodní funkci a estetické hodnotě), **hodnotu** (například jaké hodnoty nese pro různé posuzovatele).⁷⁹ Nicméně metody objektového učení nelze chápat pouze jako strategie vedoucí k prohlédnutí či prozkoumání předmětu, ale spíše jako určité vstupní brány pro rozvoj myšlení a učení.

76 RUTAR, Václav. Geneze pojmů, muzeálie, muzealita a muzealizace na stránkách Muzeologických sešitů v letech 1969–1986. *Museologica Brunensia*. 2012, roč. 1 (Podzim 2012), č. 1, s. 6–13. ISSN 1805–4722.

77 ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 15.

78 STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Úvod do studia muzeologie*. 2. aktualiz. a podstatně rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 34–36.

79 DURBIN, G; MORRIS, S a WILKINSON, S. *Učení z předmětů (manuál učitele)*. Reprint 2. vydání s úpravami. Praha: Capricorn Promotions, 2001, s. 12.

Zprostředkování památných vil nese zásadní výzvu ve **velikosti objektu**, v němž se návštěvník potřebuje zorientovat a poznat jej. Pomoci mohou metody, které byly vyvinuty zejména pro práci se složitějšími předměty, jež mají mnoho částí plnících různé funkce.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Část – Účel – Celek⁸⁰

Třífázová dialogická metoda, při níž muzejní edukátor pokládá otázky a účastníci samostatně nebo ve skupinách zapisují a následně sdílejí své postřehy. Nejprve se ptáme na identifikování jednotlivých částí předmětu, následně účastníci uvažují nad funkcemi dané části (odpovídají na otázku, proč je daná část důležitá, jaký je její účel, smysl). V poslední fázi stojí účastníci před otázkou: V čem spočívá komplexita předmětu, tedy v čem tkví jeho složitost. Inspirativní může být i to, že v praxi není metoda používána jen při práci s fyzickými objekty, ale i při snaze o pochopení určitých procesů (studenti například zkoumali, jak funguje recyklace odpadu v jejich městě, jaké zákonitosti má řada na oběd nebo propagace videa na internetu).⁸¹ V případě historické vilové architektury se nabízí sledování určitého funkčního celku, například systému vytápění.

Vysvětlovací hra⁸²

Účastníci nejprve ve dvojicích zapisují co největší množství částí nebo detailů, kterých si na daném předmětu všimají. Následně si některé aspekty vyberou a snaží se společně vymyslet co největší množství možných vysvětlení toho, proč je daný detail na předmětu přítomen. Nejde nutně o to najít jednu správnou odpověď, spíše se mají snažit přijít i s originálními, až bláznivými nápady. Následně své uvažování vysvětlují – sdílí s ostatními, na základě čeho je konkrétní vysvětlení

80 V anglickém originále: Parts – Purposes – Complexities.

81 TISHMAN, Shari. *Slow Looking: The Art and Practice of Learning Through Observation*. New York, NY; Abingdon, Oxon: Routledge, 2018, s. 129–131.

82 V anglickém originále: The Explanation Game.

napadala, jak o nich uvažovali. Posledním krokem je vytvoření nových alternativních vysvětlení.⁸³ Stěžejní je v této metodě herní prvek a je třeba vymezit dostatek času momentům, během nichž účastníci vysvětlují své uvažování na základě objektivně pozorovatelných aspektů.

Hra na kritika⁸⁴

Další možností, jak pracovat s větším množstvím místností, předmětů či architektonických prvků je herní aktivita, při které participanti vybírají například místnosti pro určité téma (například Světlo, Vynalézavost nebo Pohodlí). Zastřešující téma by mělo provokovat myšlení a interpretace a zároveň by nemělo vést jen k automatizovanému vytvoření seznamu. Aktivitu lze organizovat různě, jednou z možností (vhodnou pro práci například se školní třídou) je, když na jedno zadané téma vybírá místnosti několik skupin. Jakmile mají skupiny vybráno, označí na plánu místnosti, které chtějí v rámci „své“ prohlídky navštívit. Poté celá třída prochází prostorem a jednotlivé skupiny se střídají a doplňují. Na závěr je možné na prohlídku navázat dalšími aktivitami, společnou diskuzí, výtvarnými workshopy nebo metodami dramatické výchovy, které by vybrané místnosti „oživily“.

Specifikem při edukaci v památkových vilách je nutnost pracovat s pozorovatelnými výseky objektu, které se skládají z **více částí či z většího množství předmětů** (například vybavený obývací pokoj, technické zázemí nebo fasáda budovy). Proto je třeba hledat metody objektového učení, které se dokážou s velikostí objektu a množstvím předmětů vyrovnat. Následující metody pomohou v **zaměření pozornosti** nebo vedou participanta k získávání informací skrze **porovnávání a srovnávání**.⁸⁵

83 RITCHHART, Ron; CHURCH, Mark a MORRISON, Karin. Making thinking visible: how to promote engagement, understanding, and independence for all learners. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2011, s. 101-102.

84 Volně inspirováno hrou Everyone's a Critic (volně přeloženo Kritikem může být každý) Muzea moderního umění v New Yorku (MoMA). Materiál je volně dostupný na adrese: https://www.moma.org/momaorg/shared/pdfs/docs/learn/moma_everyones-a-critic.pdf.

85 To je také jedna z oblastí myšlení, kterou autoři projektů Artful Thinking a Visible Thinking, z nichž v této metodice často čerpáme, identifikují. Více informací můžete najít například zde: Thinking Palette. [online]. Artful Thinking. dostupné online z: http://pzartfulthinking.org/?page_id=2. [cit. 2023-11-03].

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Hledáček⁸⁶

Pro vymezení výseku, který budeme s návštěvníky pozorovat, můžeme využít různé pomůcky, které fyzicky omezují náš pohled pouze na určitou kompozici.⁸⁷ Hledáčky často používáme s nejmenšími návštěvníky muzeí, mohou to být dalekohledy, pouhý papír s otvorem nebo třeba prázdný rámeček. Lze také používat skutečný hledáček fotoaparátu a následně fotografie zpracovávat v dalších aktivitách. Specifickou formou hledáčku mohou být i zrcátka, která nabízejí nečekané úhly pohledu, nebo můžeme hledáček používat jako pomůcku při hledání konkrétních předmětů, linií nebo tvarů (pak lze například okraje hledáčku využít pro umístění fotografií předmětů, které participanti hledají). Primárně jsou však hledáčky určeny k zaměření pozornosti tak, abychom nebyli rušeni množstvím dalších předmětů.

Přibližování⁸⁸

Tato metoda objektového učení je založena na jednoduchém principu – nejprve interpretujeme část předmětu, následně odhalíme jeho další část a ptáme se, jak se naše interpretace změnila. Tento postup lze opakovat několikrát.⁸⁹ Při edukaci v památkových vilách můžeme například se skupinou návštěvníků začít prohlídku před budovou a společně se dívat na fasádu. Nejprve popíšeme, jak fasáda vypadá. Poté se ptáme: Jak si myslíte, že měla budova na kolemjdoucí působit? Jakého dojmu chtěli majitelé dosáhnout? Následně se skupina může přesunout do reprezentativního prostoru, například zdobeného vstupního schodiště nebo schodišťové haly. V tuto chvíli se nejdříve znovu rozhlédneme,

86 V anglickém originále: Viewfinder.

87 O třech různých použitích hledáček se můžete dočíst zde: BOWN, Clare. How to use a Viewfinder to Look Closely. [online]. Thinking Museum. 2020. Dostupné z: <https://thinkingmuseum.com/2020/01/29/how-to-use-a-viewfinder-to-look-closely/>. [cit. 2023-11-05].

88 V anglickém originále: Zoom In.

89 RITCHHART, Ron; CHURCH, Mark a MORRISON, Karin. Making thinking visible: how to promote engagement, understanding, and independence for all learners. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2011, s. 64-67.

popíšeme, co okolo sebe vidíme a následně se vracíme k našim tvrzením z předchozího zastavení. Jak se naše posouzení působení budovy změnilo? Měl uvnitř návštěvník cítit totéž jako venku? Nakonec se můžeme přesunout do technického zázemí budovy nebo osobní ložnice a zopakovat aktivitu potřebí. Následně komentujeme proces poznávání budovy a proměny našeho uvažování o ní, můžeme otevírat témata, jako je sebereprezentace nebo sociální postavení. Menší skupiny mohou diskutovat po celou dobu trvání přímo s muzejním edukátorem, větší skupiny mohou ve dvojicích či trojicích zpracovávat část otázek písemně a v určitých momentech svá pozorování sdílet. Výběr ústředního tématu a rozhodnutí, v jakých místnostech či s jakými předměty budeme pracovat, je na nás.

Podobnosti – Rozdíly – Přínos⁹⁰

Trojfázová metoda slouží ke srovnávání více předmětů nebo jejich částí. Nejprve se ptáme, co mají pozorované objekty společného (v čem si jsou podobné), následně na to, v čem se liší (jaké jsou mezi nimi rozdíly), a na závěr se zamýšlíme nad tím, co získáváme díky tomu, že jsme měli možnost vidět obojí.⁹¹ Při edukaci v památných vilách se nabízí využití metody například při prezentování různě architektonicky pojatých celků budovy (reprezentativní prostory versus technické zázemí, soukromé versus společné prostory, pracovna versus ložnice a podobně).

3.2 BUDOVA JAKO SOUBOR OSOBNÍCH PŘÍBĚHŮ

Nedílnou součástí kulturní hodnoty památných vil jsou osobní příběhy, které jsou s budovami spojené. Není náhodou, že ze čtyř doporučení muzeím v historicky významných domech od Americké asociace pro regionální a místní historii (American Association for State and

90 V anglickém originále: Same – Different – Gain.

91 RITCHHART, Ron a CHURCH, Mark. The Power of Making Thinking Visible: Practices to Engage and Empower All Learners. San Francisco: Josey-Bass, 2020, s. 132.

Local History – AASLH) se hned na prvním místě objevuje: „*Vyprávějte konkrétní příběhy.*“⁹²

STORYTELLING

Storytellingem chápeme škálu **příběhových metod** vycházející z principu vyprávění, který je člověku přirozený. Voráčková charakterizuje storytelling jako „...*druh umění a zároveň způsob seberealizace a poznávání světa. Je to metoda, jak vědomě pracovat s příběhem a osvojit si základní stovební prvky vypravěčského řemesla, ale i interpretaci dovednosti a kreativní způsob uvažování. (...) Podstatou storytellingu je vždy příběh, tedy vyprávění, které má začátek, střed a konec.*“⁹³

Učení založené na příbězích s sebou může nést řadu pozitiv: prodloužení pozornosti, zvýšení motivace a aktivní účasti učících se jedinců, rozvoj tvořivosti, spolupráci mezi účastníky učení nebo hlubší porozumění tématu.⁹⁴ Zároveň nám umožňuje vstoupit do osobního prostoru jednatelů příběhu, nese tedy i společenskou funkci a má souvislost s empatií.⁹⁵ Při práci s příběhy se lze inspirovat základními storytellingovými technikami, které pomáhají komponovat vyprávění do tradičních struktur,⁹⁶ ale často nám podklady výzkumných pracovníků poskytnou dostatek materiálu, který již podobnou strukturu obsahuje.

92 V anglickém originále: “Tell specific stories.” Další body zahrnují: “2. Have a strong hook; 3. Remember that hands-on experiences make a difference; 4. Prioritize community engagement.” 4 Ways Historic House Museums Can Create More Meaningful Visitor Experiences. [online]. AASLH American Association for State and Local History. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://aaslh.org/4-ways-historic-house-museums-can-create-more-meaningful-visitor-experiences/>. [cit. 2023-11-09].

93 VORÁČOVÁ, Barbora. Storytelling, aneb, Cesta do příběhu. V Praze: Pasparta, 2022, s. 8.

94 Storytelling as a Teaching Tool: Why Teach Story-based Lessons? [online]. Robo Wunderkind. 2023. Dostupné z: <https://www.robowunderkind.com/blog/storytelling-as-a-teaching-technique-why-teach-story-based-lessons>. [cit. 2023-12-02].

95 VORÁČOVÁ, Barbora. Storytelling, aneb, Cesta do příběhu. V Praze: Pasparta, 2022, s. 9.

96 8 classic storytelling techniques. [online]. Norsensus. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://norsensus.no/storydown/storytelling-techniques/>. [cit. 2023-10-05].

Stěžejní je při práci se schématy storytellingu nezapomínat na požadavky na **pravdivost** a empatii, o které bude ještě řeč níže.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Příběhová metoda: Hlavní – Vedlejší – Skrytý⁹⁷

Participanti jsou na základě vstupní informace (tou může být například prohlídka expozice, úvodní film, text nebo výklad průvodce) požádáni, aby popsali tři příběhy, které se jim podařilo rozeznat: Jaký je hlavní příběh, který je vyprávěn (tedy, kterému příběhu je věnována největší pozornost)? Následně by měli popsat vedlejší příběh (takový, který se s tím hlavním proplétá, doplňuje jej). A nakonec se účastníků ptáme na skrytý příběh, (ten, který není vyprávěn, příběh, který je ještě třeba odhalit a odvyprávět).⁹⁸ Návštěvníci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách, velmi dobře s metodou funguje prohlídka vybrané části expozice, text nebo video, k nimž se mohou účastníci vracet.

Příběh z pohledu protivníka

Zajímavou perspektivu může návštěvníkům nabídnout varianta, kdy příběh hlavního hrdiny, který již znají (například prominentní osoby, jejichž osudy jsou v rámci expozice zdůrazňovány), nahlédnou z pohledu protivníka.⁹⁹ Tento obrat nabízí možnost empatie vůči někomu jinému a zároveň se vyznačuje zajímavými konotacemi směřovanými na individuální hodnocení dějinných okamžiků či pravdivost. Je vhodné pro účastníky připravit důkladný popis protivníka, který jim poskytne na začátek dostatek informací, aby se do této postavy mohli vžít. S některými věkovými skupinami může být výhodné vymezit konkrétní podotázky a nevyprávět celý příběh nebo událost. Například: Jak se mohl protivník o určité události v životě hrdiny dozvědět? Jak se v určitém okamžiku

97 V anglickém originále: The Story Routine: Main – Side – Hidden.

98 RITCHHART, Ron a CHURCH, Mark. The Power of Making Thinking Visible: Practices to Engage and Empower All Learners. San Francisco: Josey-Bass, 2020, s. 117

99 VORÁČOVÁ, Barbora. O metodě storytellingu a jeho využití ve školství. PDF (online). Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=53885&view=7327>. [cit. 2023-10-05].

protivník cítil? Jak mohl protivník na jednání hrdiny reagovat? A co jeho reakci motivovalo?

Příběh předmětu

Účastníci si předávají předmět a postupně rozvíjejí jeho příběh.¹⁰⁰ Každý musí naslouchat tomu, co již bylo řečeno, a na tomto základě příběh dotvářet. Vhodné je vymezit jej základní otázkou: kde se předmět vzal, kdo jej vlastnil, na co jej používal nebo jak se dostal do muzea. Facilitátor příběh začíná, skupinu vede a pomáhá účastníkům, aby úspěšně došli k jeho konci. Každý účastník přidá část příběhu (může to být jedna věta, jedna myšlenka nebo více) a poté určí, kdo bude v příběhu pokračovat slovy: A jak to bylo dál, nám poví... Metoda napomáhá účastníkům uvědomit si centrální postavení předmětu v životech lidí. Pokud to jde, je možné předávat předmět samotný, případně jeho zástupce (kopii, model budovy a podobně). Záleží jen na muzejním edukátorovi, zda metodu použije k nastartování diskuze a k poznání prekonceptů účastníků, nebo jim dá určité vstupní informace, které mohou propojit a doplnit podle své fantazie.

Badatelsky orientovaná výuka v památné vile

Další možností je přistoupit k budově prostřednictvím metod **badatelsky orientované výuky**. Badatelsky orientovaná výuka vychází z aktivit hnutí New History (Nová historie, jedná se o nové pojetí historie a školního dějepisu z konce 20. století, které se zaměřuje na rozvoj historického myšlení a historické gramotnosti).¹⁰¹ Další impuls představuje Inquiry-Based Learning (nejčastěji překládáno jako badatelsky orientovaná výuka nebo badatelsky orientovaná přírodovědná výuka, doslovně učení založené na výzkumu, bádání či tázání se), tedy taková

100 MACHKOVÁ, Eva. Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací. 13. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2015, s. 132.

101 HERINK, Josef. Dějepis a jeho příležitosti v digitálním prostředí. Metodický portál: Články [online]. 26. 05. 2022, [cit. 2023-09-26]. Dostupný z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/23305/DEJEPIS-A-JEHO-PRILEZITOSTI-V-DIGITALNIM-PROSTREDI.html>>. ISSN 1802-4785.

výuka, v níž se žáci podílejí na výběru obsahu a řízení vyučování spolu s učitelem. Badatelská výuka probíhá v několika fázích a pro každou z nich lze zvolit různé metody:

1. Co chci řešit (motivace, získávání informací, kladení otázek, výběr výzkumné otázky).
2. Přicházím s domněnkou (formulace hypotézy).
3. Jak zjistím, zda mám pravdu (plánování, příprava, provedení a zaznamenávání pokusu, vyhodnocení dat).
4. Na konci cesty sklízím ovoce své práce (formulace závěrů, návrat k hypotéze, hledání souvislostí, prezentace, kladení nových otázek).¹⁰²

Míra toho, nakolik budou návštěvníci moci být samostatní v jednotlivých fázích přípravy, realizace a vyhodnocení výzkumů, záleží na mnoha proměnných. Při **výběru výzkumných otázek** je vhodné stavět na důkladné **znalosti cílové skupiny**, jejich motivací a zájmů, případně hledat témata v rámci pilotáží programů. Také je vhodné kriticky nahlížet, která témata jsou v naší instituci upřednostňována a proč (Giovanni Pinna upozorňuje na skutečnost, že některé narativy jsou v muzeích v historicky významných domech zdůrazňovány, často v závislosti na politickém směřování země nebo oblasti).¹⁰³

Vybrali jsme několik jednoduchých, časově méně náročných metod, které lze využít při průzkumu předmětů, budovy nebo souvisejících dokumentů (například architektonických plánů) v rámci badatelské výuky.

102 Metody dle: VOTÁPKOVÁ, Dana (ed.). Badatelé.cz: průvodce pro učitele badatelsky orientovaným vyučováním. Praha: Sdružení Tereza, c2013, s. 30.

103 PINNA, Giovanni. Introduction to Historic House Museums. Museum International. 2001, roč. 53, č. 2, s. 4-5.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Vidím – Myslím si – Zajímá mě¹⁰⁴

Trojfázovou metodu lze použít při práci s objekty, celou budovou nebo například i s vybraným textem. Nejdříve dáme účastníkům čas na to, aby si zvolený objekt prohlédli. Následně je požádáme, aby popsali, co vidí. Jaké detaily pozorují, čeho si všimli. Poté se ptáme na jejich teorie, na to, co je napadá, když se na objekt dívají (jaké myšlenky jim běží hlavou, co se autoři snaží říct, jaký příběh chtějí vyprávět a podobně). V tomto momentu je ideální přidat nějaké základní informace, které o objektu víme, a poté přejít k třetí fázi: Jaké otázky vás napadají, co byste ještě chtěli zjistit?¹⁰⁵ Metodu lze využít na počátku badatelské činnosti při formulaci prvních teorií a výzkumných otázek.

Prohlášení – Podpora – Otázka¹⁰⁶

Účastníci začínají tím, že formulují svá prohlášení (své interpretace). Následně označují cokoliv, na čem své tvrzení zakládají – co jej podporuje. Může se jednat o věci, které vidí, předchozí znalosti a zkušenosti, ale mohou také identifikovat emoční procesy. Nakonec formulují otázky: Co by nás přimělo o našem prohlášení pochybovat? Co není zcela vysvětleno? Co jsme přehlédli?¹⁰⁷

Analýza portréту – uzavřený inventář

Účastníci jsou požádáni, aby si prohlédli vybraný předmět, a následně dostávají k dispozici seznam aspektů, na něž se mají zaměřit při jeho analýze. Například při práci s portrétem mohou dostat sadu

104 V anglickém originále: See – Think – Wonder.

105 Thinking Routine: See, Think, Wonder. [online]. Project Zero. 2022. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/see-think-wonder>. [cit. 2023-11-11].

106 V anglickém originále: Claim – Support – Question.

107 RITCHHART, Ron; CHURCH, Mark a MORRISON, Karin. Making thinking visible: how to promote engagement, understanding, and independence for all learners. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2011, s. 191.

aspektů: účes, oděv, postoj, prostředí, atmosféra, emoce.¹⁰⁸ Inventářem může být i odvyprávěný příběh nebo konkrétní vzpomínka někdejšího obyvatele vily. Participantů následně hledají objekty, které jsou podle nich s příběhem spojeny a vysvětlují, proč je vybrali. Podobně lze pracovat s různými druhy materiálů.¹⁰⁹

3.3 BUDOVA JAKO IMERZIVNÍ EDUKAČNÍ PROSTŘEDÍ

Velkou výhodou při edukaci v památných vilách je v mnoha případech zcela **přirozená imerze návštěvníka**. Imerzí rozumíme komplexní autentický smyslový zážitek. Jedná se o situaci, kdy je návštěvník vtažen do děje a kdy je **odstraněna hranice mezi nazírajícím a zobrazovaným** (rám obrazu nebo hrana jeviště), divák se stává součástí prezentace.¹¹⁰ Památné vily nabízejí možnost intencionálně pracovat s jedinečným dojmem, jenž v návštěvníkovi zanechává samotný vstup do prostor (často vybavených původním nábytkem), nicméně podobně intenzivně může působit i hmota budovy (prázdný prostor). Ačkoliv jsme v předchozí části objemnost architektury spíše problematizovali, přirozené obklopení člověka architekturou přináší zároveň řadu pozitiv. Stěžejním aspektem je podporovat **aktivní interakci návštěvníka s prostorem** a tím přispívat k vlastnímu prožitku z návštěvy.¹¹¹

Smyslové podněty, jako jsou různé zvuky, vůně nebo změny světla během dne, umožňují, aby se emoce plynule projevil a příběh vyprávě-

108 Volně inspirováno metodou, kterou prezentovali kolegové během výuky v kurzu Smithsonian Institution: Interdisciplinary Teaching with Museum Objects. [online]. EdX. 2024. Dostupné z: <https://learning.edx.org/course/course-v1:SmithsonianX+SIED1.1x+3T2020/home>. [cit. 2023-11-11].

109 Inspirativní varianty zpracoval například Americký národní archiv: Document Analysis. [online]. The U.S. National Archives and Records Administration. 2023. Dostupné z: https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets?fbclid=IwY2xjawEI8M5leHRuA2FibQixMQABHXhoF1E3BJUbA3Cyyss_HtWGN82F4zZ34xxek2di_I4mI1cvMf4pnKIPTzw_aem_-qTJqkqcpJxLK9BAC7DaQ. [cit. 2023-11-11].

110 TÁBORSKÝ, Ondřej. Chůze velrybou. Imerzní výstavní design jako forma muzejní komunikace. [online]. ILUMINACE, 2024, roč. 35, 2023, č. 3 (130), s. 42-43. Dostupné z: <https://doi.org/10.58193/ilu.1768>. [cit. 2024-01-16].

111 BOWN, Claire. What can museum educators learn from immersive art experiences? [online]. Thinking Museum. 2023. Dostupné z: <https://thinkingmuseum.com/2023/07/06/what-can-museum-educators-learn-from-immersive-art-experiences/>. [cit. 2023-08-17].

vený návštěvníkům se stal přirozenou součástí jejich vnímání prostoru. Takový prožitek opět přispívá k vytváření **emočních vazeb a vzpomínek**, které mají trvalý charakter. Kontakt s architekturou nám dovoluje zahrát celou polyfonii smyslů,¹¹² nabídnout našim návštěvníkům neopakovatelnou **multisenzorickou zkušenost**.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Jedno slovo

Jednoduchá metoda nabízí možnost zkoncentrovat soukromý dojem z prostoru a umožňuje muzejnímu edukátorovi, aby se dozvěděl, jak místnosti či celá budova na návštěvníka působí. Požádáme účastníky programu, aby se pokusili vyjádřit jedním slovem, jak na ně budova působí. Své slovo pak návštěvníci mohou sdílet různými způsoby. Při využití k reflexi ho mohou pošeptat edukátorovi, když okolo něho procházejí. Pokud chceme slova využít více analyticky, mohou je napsat na lísteček a následně nalepit na místo, kde s nimi budeme dále pracovat. Pokud se chceme zaměřit na atmosféru a soustředění skupiny, můžeme zvolit variaci, při které bez vyzvání a bez jakýchkoliv průběžných pokynů návštěvníci svá slova říkají nahlas (pokud chtějí). Vzniká pak situace, v níž mohou participantů dále citlivě vnímat prostor a zároveň okolo nich „plynou“ slova.

Ticho v prostoru

Cílem aktivity je podpořit interakci s prázdným prostorem a vnímat atmosféru budovy prostřednictvím ticha a reflexe. Účastníci vstoupí do prázdných či méně zařízených částí vily a stráví určitou dobu v tichu, bez rušení vnějšími vlivy. Tento čas využijí k pozorování světla, akustiky a celkové atmosféry prostoru. Aktivita podporuje vnímání architektury jako živého organismu, který v sobě nese historii a emoce. Následná diskuze umožní účastníkům sdílet své pocity a dojmy, které tento tichý zážitek vyvolal.

112 PALLASMAA, Juhani, HOLL, Steven. The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses London: Wiley, 2005. s. 41

Smysly zahrady a domu

Cílem aktivity je propojit multisenzorické vnímání exteriéru vily s jejím interiérem a prozkoumat, jak tyto dva prostory společně ovlivňují celkový zážitek. Účastníci nejprve stráví čas v zahradě, kde se zaměří na své smysly – co vidí, slyší, čeho se dotýkají nebo vnímají pomocí čichu. Poté přejdou do interiéru vily a pokračují v pozorování prostředí stejným způsobem. Následně porovnají své zážitky a zamyslí se nad tím, jak zahrada ovlivnila jejich vnímání interiéru a naopak. Diskuze se může zaměřit na otázky jako: Jak se vnímání prostoru mění, když přecházíte mezi přírodou a architekturou? Jak propojení zahrady a interiéru ovlivňuje vaše pocity z místa? Aktivita podporuje hlubší reflexi prostoru a jeho vlivu na lidské smysly a vnímání.

3.4 BUDOVA JAKO VÝZVA K EMPATII

Při edukaci v památných vilách je důležité mít na paměti, že pracujeme v prostředí, které je často **osobní a intimní**. Muzejní edukátor vstupuje do příběhů rodin, jejichž osudy se mnohdy dotýkají citlivých témat, jako jsou vztahy, válka, arizace či perzekuce komunistickým režimem. Presentace těchto příběhů vyžaduje citlivý přístup, který respektuje jak pravdivé vykreslení událostí, tak individuální reakce návštěvníků. Cílem je nabídnout co nejvěrnější obraz historie a zároveň se poučit z chyb minulosti.

PRÁCE S TĚŽKÝMI TÉMATY (DIFFICULT KNOWLEDGE)

Takzvaná **těžká témata** se týkají událostí spojených s násilím, útlakem a traumaty (např. genocida, válka, rasismus). Práce s těmito tématy může vyvolávat silné emocionální reakce a prožívání, které jsou individuálně různé. Deborah Britzman, která tento koncept zavedla, popisuje těžká témata jako zkušenosti, které jedinec zpracovává při setkání s traumatickými událostmi v rámci vzdělávacího procesu.¹¹³

113 BRITZMAN, Deborah P. Lost subjects, contested objects: Toward a psychoanalytic inquiry of learning. Albany, NY: State University of New York Press, 1998, s. 113-136.

Jedna z dalších definic **difficult knowledge** hovoří o různých formách utlačování, násilí a traumat, dokládajících schopnost lidské zrůdnosti a krutosti.¹¹⁴ Muzejní edukátor musí být schopen emoční reakce na tato témata rozpoznat a citlivě na ně reagovat.

JAK SE VYHNOUT NEVHODNÝM ZPŮSOBŮM PREZENTACE:

Při práci s těmito tématy je důležité, aby se muzejní edukátor varoval následujících chyb:

sentimentalizace: Vyvolávání laciných emocí zkratkovitým přístupem, který se soustředí jen na část příběhu, ale ignoruje celkový kontext.

senzacechtivost: Zaměření na šokující prvky událostí (např. válečná zvěrstva), které vyvolávají okamžitou emocionální reakci, ale neprohlubují porozumění.

romantizace: Nabízení falešných, nadějných konců, které zkreslují realitu.

ZODPOVĚDNÝ EMPATICKÝ DESIGN

Zodpovědný empatický design by měl být prioritou při prezentaci těžkých témat. Muzejní edukátor by měl návštěvníkům nabídnout prostor, kde se mohou s tématy setkat přirozeně, kriticky je zhodnotit a vytvořit si vlastní názor.¹¹⁵ Tento proces vyžaduje vytvoření **bezpečného, otevřeného a komfortního prostředí** – jak fyzicky, tak emocionálně – kde mohou návštěvníci volně vyjadřovat své názory, emoce a otázky.

Míra emočního náboje je daná individuálními poznávacími a psychologickými strukturami každého jedince. Emoční složka je u těžkých té-

114 ROSE, Julia. Interpreting Difficult History at Museums and Historic Sites. Lanham, Maryland (USA): Rowman & Littlefield, 2016, s. 18.

115 OZICK, Cynthia Ozick. Who Owns Anne Frank? In: OZICK, Cynthia. Quarrel and Quandary: Essays by Cynthia Ozick. New York: Alfred A. Knopf. 2000, s. 74-102.

mat přítomna především proto, že jedinec se při setkání s nimi stává svědkem lidského utrpení, traumatu, což jej často nutí přehodnotit svou dosavadní představu o lidském světě a jeho morálce a revidovat svůj pohled na minulost i přítomnost.

Každý edukátor by tedy měl **citlivě** prezentovat všechny informace, které jsou k danému tématu relevantní, zároveň bychom si měli být vědomi vlastních předpokladů a zjednodušení, kterých se nezabránilně jako facilitátoři dopouštíme.

PRAKTICKÉ KROKY PRO MUZEJNÍ EDUKÁTORY:

1. **Příprava:** Mějte na paměti komplexnost témat a připravte si různé přístupy, jak je návštěvníkům zprostředkovat.
2. **Vedení diskuze:** Podporujte otevřenou diskusi, kde mohou návštěvníci sdílet své reakce a klást otázky, ale vždy udržujte diskusi na faktické úrovni.
3. **Reflexivní prostor:** Umožněte návštěvníkům reflektovat své zážitky – například formou psaní nebo neformálních rozhovorů po programu.
4. **Vyhodnocení emocí:** Sledujte emocionální reakce návštěvníků a podle potřeby přizpůsobte své vedení, aby se cítili v bezpečí a komfortně.

Prezentace těžkých a kontroverzních témat v památných vilách vyžaduje od muzejního edukátora citlivost, otevřenost a schopnost vytvořit prostor pro autentické a hluboké porozumění. Vhodné zapojení metod pro podporu empatie, zkoumání perspektivy, reflexe a sebereflexe, zpracování a ošetření emocí nám v budování empatického designu mohou pomoci, ať už během aktivit samotných v reflexivní fázi.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Hlubší pohled: Od pozorování k porozumění¹¹⁶

Před začátkem aktivity zvolte jakýkoliv materiál, dílo nebo část interiéru, aktivita funguje univerzálně. Před zahájením připomeňte pravidla respektující diskuse a vytvořte prostředí důvěry. V kroku **Vnímám** účastníci detailně popisují, co vidí (v této chvíli ještě neinterpretují). V kroku **Přemýšlím** sdílí své myšlenky a názory, přičemž lze diskusi řídit otázkami typu: Co se děje? Co to může znamenat? Krok **Propojuji** vyzývá účastníky k osobnímu propojení s tématem; je vhodné pracovat ve dvojicích. Krok **Zrcadlím** spojuje osobní příběhy s širšími lidskými tématy, což může být náročné, proto je dobré modelovat vlastní reflexi. Tato aktivita podporuje hlubší přemýšlení a propojení s širšími souvislostmi.

Kruh pohledů¹¹⁷

Kruh pohledů je aktivita sloužící k **prozkoumání různých perspektiv**. Nejprve vytvořte seznam možných pohledů na téma, pak si vyberte jednu perspektivu a použijte věty jako: Přemýšlím o (tématu) z pohledu..., nebo Myslím si, že... a Otázka, kterou mám z tohoto pohledu, je... Tato aktivita pomáhá účastníkům pochopit, že různí lidé mohou mít různé vazby k tématu, což ovlivňuje jejich pohledy. Aktivita je vhodná pro složitá témata, funguje dobře při diskusi o dilematech a kontroverzních otázkách, kde je těžké vidět více než dvě strany problému.

Komunitní kruh

Komunitní kruh poskytuje prostor pro **sdílení myšlenek a emocí** v bezpečném prostředí. Muzejní edukátor může začít tím, že položí otázku typu: Jaký moment z dnešního programu ve vás nejvíce rezonoval? Jak jste se během dnešního tématu cítili? Každý účastník

116 Thinking Routine: See, Think, Me, We. [online]. Project Zero. 2020. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/see-think-me-we>. [cit. 2023-12-11].

117 Thinking Routine: Circle of Viewpoints. [online]. Project Zero. 2015. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/circle-of-viewpoints> [cit. 2023-12-11].

má možnost vyjádřit své pocity, zatímco ostatní naslouchají, aniž by hodnotili. Na závěr mohou účastníci symbolicky „odložit“ negativní emoce například prostřednictvím výtvarné aktivity (mohou zachytit něco pozitivního, co si z programu odnášejí). Tím se zajistí, že každý odejde „s čistou hlavou“.

3.5 BUDOVA JAKO PODNĚT K VYTVÁŘENÍ INTEGRITY ČLOVĚKA

V roce 1954, ve věku 85 let, formuloval Frank Lloyd Wright jako hlavní úkol architektury vytváření vnitřní **integrity**.¹¹⁸ Stejně jako je integrita dle Wrighta tou nejvyšší možnou kvalitou budovy, tak i pro lidské bytosti představuje vnitřní integrita jednu ze zásadních potřeb a hodnot života. Budovy a města nám umožňují rozpoznat, kdo jsme. Přinášejí nám možnost vnímat a chápat stálost a změnu prostřednictvím reprezentace a strukturování společenského a kulturního řádu, identity a paměti.

Architektura, zejména prostředí památných vil, nabízí jedinečný potenciál jako **přirozený mediátor** edukace. Domy, ve své fyzické i symbolické podobě, představují prostor, kde se prolínají osobní i společenské příběhy, čímž se stávají ideálním prostředím pro posilování sociálních vztahů. Edukační programy v těchto prostředích umožňují rozvíjet kritické myšlení tím, že účastníky vedou ke zkoumání historických i současných společenských otázek a jejich odrazu v architektonickém prostoru. Prostřednictvím interaktivních a reflexivních aktivit se účastníci učí analyzovat nejen samotné budovy, ale i jejich roli v utváření společenského řádu a osobní identity.

Kreativita je v tomto kontextu podporována tím, že architektura představuje **komplexní spojení funkcionality, estetiky a symboliky**. Památné vily, které slouží jako nástroje pro edukaci, umožňují účastníkům uvažovat o alternativních scénářích, měnit perspektivy a zapojit se do tvůrčích procesů, které reflektují jak minulost, tak současné výzvy.

118 WRIGHT, Frank Lloyd. Integrity. In: KAUFMAN, Edgar a RAEBURN, Ben (eds.). Writings and Buildings. New York: Horizon Press, 1960, s. 292–293.

Tím se architektura stává nejen předmětem studia, ale i nástrojem pro porozumění světu a **posilování společenských a individuálních hodnot**.

PŘÍKLADY METOD POUŽITELNÝCH V PRAXI:

Kdo mi smí přes práh

Cílem aktivity je prozkoumat symboliku vstupu do domu a jeho spojení s identitou, společenským postavením a integritou. Účastníci budou zkoumat význam vstupních prostor památných vil. Diskutují, kdo byl v historii vítán přes práh domu a kdo naopak ne. Propojí to s dnešními hodnotami otevřenosti, inkluze a identity. Pomocí kreativity vytvoří modely dveří či vstupů, které symbolizují jejich vlastní domov a hodnoty, které by chtěli reprezentovat, když někdo vstoupí do jejich prostoru.

Co by kdyby

Cílem aktivity je umožnit účastníkům zkoumat alternativní historické scénáře a jejich dopad na architekturu i společnost. Účastníci si vyberou určitou vilu a představí si, co by se stalo, kdyby se klíčové historické události odehrály jinak (například změna politického režimu, válka nebo jiné socioekonomické faktory). Jak by to ovlivnilo architektonickou podobu, společenskou roli a funkci objektu? Na závěr mohou navrhnout alternativní verze vilové architektury a diskutovat, jak takové změny ovlivňují společnost a lidskou identitu.

Zlatá nit

Cílem aktivity je propojit historické hodnoty architektury, jako je vnitřní integrita, s dnešními hodnotami a potřebami lidské bytosti. Účastníci budou sledovat „zlatou nit“ propojující minulost a současnost – jak vilová architektura a její reprezentace identity a společenského řádu ovlivňují naši současnost. Budou analyzovat vybrané vily a diskutovat, jak se tyto hodnoty odrážejí v dnešní době v našich domovech a městech. Poté mohou navrhnout vilu, která by reflektovala dnešní hodnoty jako jsou udržitelnost, inkluze a osobní integrita.

4. PŘÍKLADY EDUKAČNÍCH PROJEKTŮ Z VILY LÖW-BEER

Jak se projevují specifika edukace v památných vilách v praxi? Vybrali jsme několik příkladů z edukační činnosti vily Löw-Beer, s níž byli nebo jsou pracovně propojeni všichni tři autoři této metodiky. Při výběru jsme se snažili ukázat aktivity zahrnující různé edukační formy pro různé cílové skupiny. Součástí kapitoly je i výčet deseti tuzemských a zahraničních památných vil, jejichž aktivity mohou být inspirativní.

V bezprostřední blízkosti vily Tugendhat a Arnoldovy vily se nachází secesní vila Löw-Beer. Postavená byla pro továrníka **Moritze Fuhrmana**, architektonický návrh připravil **Alexander Neumann**.¹¹⁹ Pozdějším majitelem byl **Alfred Löw-Beer**, otec Greta Löw-Beerové, provdané Tugendhatové, který si nechal interiér budovy upravit za pomoci Rudolfa Baumfelda. Po druhé světové válce sloužila stavba různým účelům, v současné paměti Brňanů nejvýrazněji a po dobu své existence vlastně nejdéle jako ubytování studentů, a to až do roku 2012.¹²⁰

Budovu vlastní Jihomoravský kraj a spravuje ji jeho příspěvková organizace Muzeum Brněnska. Z vybavení vily a jejího vzhledu z doby, kdy ji obývaly rodiny Fuhrmanových a Löw-Beerových, se zachovalo velmi málo předmětů i informací. Ty jsou postupně objevovány díky úsilí muzejních historiků. Na začátku svého fungování tato pobočka

119 Více o stavbě vily a architektu Alexandru Neumannovi viz LUKEŠOVÁ, Veronika. Alexander Neumann, architekt Fuhrmannovy, později Löw-Beerovy vily v Brně. In: *Sborník Muzea Brněnska 2017*. Brno: Muzeum Brněnska, 2017, s. 9–20.

120 Historie vily. [online]. Muzeum Brněnska. 2022. Dostupné z: <https://www.vilalowbeer.cz/cz/historie/historie-vily>. [cit. 2023-09-12].

Muzea Brněnska nedisponovala ani vlastní sbírkou. V posledních letech se však sbírka, zaměřená na osudy obyvatel vily, postupně rozrůstá, probíhají také projekty zaměřené na orální historii. Zpočátku se pobočka muzea snažila směřovat k tomu, aby se stala muzeem architektury, v současnosti, zejména skrze novou stálou expozici, více akcentuje tematiku dějin židovského obyvatelstva na Moravě.¹²¹

Areál sestává ze samotné budovy vily, zahrady a zahradního domku, ve kterém se nachází výstavní prostor a kavárna. Pobočka s proměnou expozice získala i více prostoru pro krátkodobé výstavy. V současnosti jsou tak pro výstavy využívány tři místnosti v přízemí a zvlášť jsou organizovány výstavy ve schodišťové hale (zejména současného výtvarného umění). V celém areálu se koná velké množství kulturních akcí, například koncerty, divadelní a filmová představení. Celkově se muzeum snaží využít potenciál místa v blízkosti centra města, kde mohou Brňané kvalitně trávit volný čas.

Edukační nabídka pobočky aktuálně prochází přerodem, který souvisí s vybudováním nové expozice. Programy se více orientují na dějiny Židů na Moravě a rozšířily se i cílové skupiny. V minulosti se pobočka zaměřovala zejména na témata přímo související s životními osudy obyvatel vily (průmyslová revoluce a související proměny Brna, postavení Židů v habsburské monarchii a v dobách první republiky, druhá světová válka a antisemitismus po válce) a s tím souviselo i zaměření na cílové skupiny žáků druhého stupně a středních škol. V současnosti se pobočka více zaměřuje na všednodennost židovských domácností v minulosti a současnosti, nabízí programy i pro mateřské školy a první stupně základních škol. Jádrem nicméně stále zůstávají osobní příběhy a zejména propojení velkých a malých dějin s osobní zkušeností návštěvníků. Zároveň navazuje na zásady edukace v celém Muzeu Brněnska (otevřenost, cílenost, týmovost, aktivita participantů a koncentrace na objektové učení).¹²²

121 Více o nové expozici najdete zde: BŘEZINA, Vladimír. Nová stálá expozice ve Vile Löw-Beer v Brně. In: Sborník Muzea Brněnska 2023. Brno: Muzeum Brněnska, 2023, s. 175-178.

122 Zásady edukace. [online]. Muzeum Brněnska. 2022. Dostupné z: <https://www.muzeumbrnenska.cz/cz/pro-skoly/zasady-edukace>. [cit. 2023-09-12].

4.1 MALÉ A VELKÉ DĚJINY. JAK TO BYLO S LÖW-BEERY?¹²³

Edukační program určený **studentům středních škol a gymnázií** patřil k páteřním prvkům edukační nabídky vily v prvních letech jejího fungování. Program cílil na propojení osobních příběhů rodiny Löw-Beer a významných dějinných událostí a byl navázán na tři místnosti v expozici *Svět brněnské buržoazie mezi Löw-Beer a Tugendhat*. Částečně probíhal také ve schodišťové hale a za příznivého počasí začínal v zahradě vily pohledem na fasádu budovy.

Během programu muzejní edukátor studenty nejprve přivítal v budově a předestřel jim, co je čeká. V rámci **evokační** aktivity se studenti rozdělili do skupin, a buď se věnovali **brainstormingu** ke klíčovým tématům (průmyslová revoluce a druhá světová válka), nebo zkusili přiřadit letopočty k zákonům týkajícím se židovského obyvatelstva od poloviny 19. století po tzv. norimberské zákony. Poté skupiny společně procházely expozicí a v **diskuzi s lektorem** na základě svého brainstormingu koncipovaly shrnující výklad o určených tématech. Muzejní edukátor pak vždy doplnil informace o konkrétních dopadech dějinných událostí na rodinu Löw-Beerových. Postupně tak vyvstával příběh, který ukazoval rodinu, jež se ve třech generacích vypracovala na naprostou ekonomickou špičku, aby se následně musela vyrovnávat s nebezpečími druhé světové války. Reflektivní aktivita byla věnována tomu, aby se studenti **individuálně zamysleli nad tím, jaké dějinné události ovlivnily nebo ovlivňují jejich život** v současnosti. Své myšlenky pak zapsali na lístky a poté je anonymně nalepili do určeného prostoru. Společně s muzejním edukátorem následně mluvili o tom, jaké události se nejčastěji opakují, které jsou spíše výjimečné, nebo které studenty překvapily (mezi odpověďmi se v průběhu let objevilo například zavedení povinné

123 Program byl nejprve nabízen pod názvem Přelom 19. a 20. století s Alfredem Löw-Beerem.

školní docházky, sametová revoluce, vstup do Evropské unie, Covid-19 nebo válka na Ukrajině).¹²⁴

Centrálním aspektem programu bylo propojování toho, co již studenti znají (jejich prekonceptů) s novými informacemi. Například obecné povědomí o tématech jako je průmyslová revoluce, studenti společně s lektorem propojovali s konkrétním vývojem v Brně a okolí, v přímé návaznosti na podnikatelské aktivity rodiny Löw-Beerových. Tři ústřední témata programu (průmyslová revoluce, zákony zaměřené na židovské obyvatelstvo a druhá světová válka) umožnila studentům zamýšlet se nad těmito dějinnými zvraty ve vzájemných **souvislostech** právě díky **konkrétnímu rodinnému příběhu**. Tento příběh nebyl doplňován na základě prostého výkladu muzejního edukátora, nýbrž s pomocí **autentických muzeálí a doprovodných instalačních prvků** (při pohledu na vzorníky látek studenti odhadovali, z čeho se vyráběly a na jaké typy oděvů se používaly; fotografii z boskovického ghetta konfrontovali se samotnou vilou, aby pochopili rozsah ekonomického úspěchu rodiny během tří generací; část role látky, na níž byly vytištěné hvězdy s označením Jude, poskytovala hmatatelnou připomínku hrůz nacistického režimu). Každý jednotlivý program byl samozřejmě jedinečný, jelikož probíhal v dialogu se studenty, nicméně závěrečný sentiment byl vždy stejný: pokud by se neudály všechny zmíněné momenty dějin, na ulici Drobného 22 by nestála budova, ve které se studenti během programu nacházeli.

Tento příklad nám ukazuje, že při edukaci v památných vilách je dobré zaměřit se na práci s **předchozími znalostmi návštěvníků** (a připravit vzdělávací situaci, v níž budou moci na svých prekonceptech vědomě stavět). Proto je třeba **vybrat** z obrovského množství **příběhů**, které jsou s domem spojeny, jeden **stěžejní**, a pokud je to možné, otevřít co nejvíce **dialog s návštěvníky**, abychom mluvili o věcech, které přichází skutečně zajímají.

124 Podrobný scénář programu si můžete přečíst zde: Přelom 19. a 20. století s Alfredem Löw-Beerem. [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky. 2011-2024. Dostupné z: <https://www.mcmp.cz/vzdelavani/priklady-dobre-praxe/detail/prelom-19-a-20-stoleti-s-alfredem-loew-beerem/>. [cit. 2023-09-12].

4.2 VILA VŠEMI SMYSLY

Několik let byl realizován projekt **Vila dětem**.¹²⁵ V jeho rámci se v pravidelných intervalech (každou poslední neděli v měsíci mimo letní prázdniny a prosinec) konaly akce pro **rodiny s dětmi přibližně od čtyř let**. Jednou z prvních akcí, která byla pro úspěch u návštěvníků několikrát opakována, byla **Vila všemi smysly**. Jednalo se o **komentovanou prohlídku s aktivitami** zaměřenými na zapojení všech smyslů dětí a podporu sdíleného zážitku dospělého a dítěte.

Děti a dospělí byli nejdříve přivítáni ve schodišťové hale, krátce a přístupným způsobem seznámeni s budovou, která sloužila jako domov textilního magnáta. Následovaly aktivity, které postupně zapojovaly všechny smysly, ale také pomalu **odhalovaly různé vrstvy informací o budově a jejích obyvatelích**. Nejprve děti i dospělí testovali svůj **sluch**. Muzejní edukátor obešel skupinu, zatímco třásl krabičkou, ve které „štěrchaly“ neznámé předměty. Děti měly za úkol hádat, co by mohlo v krabičce být, a svůj odhad pošeptat dospělému doprovodu, který jej zapsal. Následovalo procvičení **chuti**. Děti měly zavřít oči, zatímco dospělí dostali jednu z věcí, které byly v krabičce. Dospělí se tak mohli sami rozhodnout, zda tuto věc dítěti dají, nebo ne. Děti teď mohly na základě chuti svůj odhad korigovat. A o co se jednalo? V krabičce byly schované malé kostky cukru. Edukátor poté vysvětlil, že rodina Löw-Beerových nevlastnila jen textilní továrny, ale provozovala také cukrovar. Následovala zkouška **hmatu**, která dětem umožnila rozhybat se a projít se po prostoru schodišťové haly. Rodiny dostaly k dispozici seznam několika objektů, které si mohly děti ohmatat. Jejich úkolem bylo rozhodnout, který z těchto prvků je na dotyk nejpříjemnější (jednalo se například o detaily zábradlí, křbovou římsu nebo větrací mřížku). Jakmile dospělí s dětmi vše prozkoumali, usadili se zpět na svá místa a edukátor zjišťoval, co jim bylo nejpříjemnější. Následně všem vysvětlil, **jak vybrané prvky fungovaly** (například topení v krbu na svítiplyn nebo

125 Více o tomto projektu najdete zde: Vila dětem. Aktivity pro rodiny s dětmi. Vila Löw-Beer živě i virtuálně. [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky. 2011-2024. Dostupné z: <https://www.mcmp.cz/vzdelavani/priklady-dobre-praxe/detail/vila-detem-aktivity-pro-rodiny-s-detmi-vila-loew-beer-zive-i-virtualne/>. [cit. 2023-09-12].

system horkovzdušného vytápění a chlazení budovy prostřednictvím odvětrávacích otvorů krytých ozdobnými mřížkami). Po hmatu přišel na řadu **zrak** a děti měly s pomocí dospělých zkusit najít nápis, který byl v hale připraven (potištěné papíry byly umístěné ve světlíku tak, aby byly při pohledu z přízemí snadno viditelné). Nápis dětem odhalil jméno „paní domu“, Marianne, manželky Alfreda Löw-Beera. Následně se děti od muzejního edukátora dozvěděly základní informace **o jednotlivých členech rodiny**, která tu bydlela. Na závěr si návštěvníci procvičili čich: v knihovně přiléhající ke schodišťové hale byly připraveny v uzavřených nádobách kousky látek s vůněmi, které se v době, kdy vilu Löw-Beerové obývali, používaly v dámských parfémecích. Děti si vybíraly vůni, kterou by zvolily pro svoji maminku nebo babičku. Tento kousek látky si nakonec mohli malí návštěvníci odnést. Vrátili se tak částečně na začátek, protože se jednalo o vlněnou plst, jež se dodnes v Brně vyrábí.

Příklad ukazuje, že **smyslovou komentovanou prohlídku s aktivitami** lze připravit za použití poměrně jednoduchých a nenákladných prostředků. Stěžejní při jejím koncipování je **dobrá znalost budovy** a osudů jejích obyvatel, ale také uvažování nad **potřebami cílové skupiny** (například nad tím, kdy se děti potřebují protáhnout, které informace zajímají rodiče, připravit se i na drobnosti: jako na to, že některé dítě v našem příkladě může chtít cukr vyplivnout, nebo mu jej rodiče ze zdravotních či jiných důvodů nechtějí dát). Rozhodně bychom však měli věnovat pozornost zejména **spolupráci dospělý – dítě** tak, aby pro ně návštěva představovala čas, který stráví kvalitně společně (nikoliv jen vedle sebe).

4.3 VILA LÖW-BEER V BRNĚ V PROGRAMU KRUHU

Klub seniorů Muzea Brněnska KRUH se pravidelně schází právě ve vile Löw-Beer, a proto se témata s budovou související postupně propisují i do jeho programu. Princip setkání je vždy stejný: Otevíráme jej **krátkou přednáškou některého z odborných pracovníků muzea**, následuje **diskuze s přednášejícím** a poté nejdůležitější část setkání – **otevření širší diskuze a prostoru pro sdílení**, přičemž diskuzi vede mu-

zejní edukátor a všichni účastníci jsou si v dialogu rovni.¹²⁶ Například na přednášku o období, kdy budova vily sloužila jako internát, navazovala diskuze, v níž členky KRUHU sdílely vzpomínky na internáty, ve kterých bydlely ony samy nebo jejich děti. Při setkání s tématem zahrada vily bylo možné v diskuzi nejen sdílet zahrádkářská doporučení, ale také jsme se zamýšleli nad důležitostí zeleně ve městě nebo nad přínosy práce s rostlinami pro duševní zdraví. Při setkání věnovaném židovskému zimnímu svátku Chanuka, jsme nejen sdíleli vzpomínky na svátky v dětství a dospělosti, ale také jsme narazili na témata jako emancipace žen nebo feminismus. Jedním z hlavních cílů těchto diskuzí bylo vytvořit prostor pro rozhovory o tématech, která účastníci jen těžko otevírají při letmém setkání se sousedy nebo přáteli na chodbě domu či v samoobsluze. Stěžejní bylo, aby každý odcházel s pocitem, že byl slyšen, a s novými podněty získanými od ostatních. To by mělo pomoci tomu, aby byli návštěvníci vytrženi ze všednodennosti a v případě seniorů často do určité míry i z osamělosti.

V některých případech nabízí téma možnost aktivizování účastníků i v první fázi setkání. Při představování již zmíněného svátku Chanuka jsme zařadili metodu Část – Účel – Celek (uvedena v kapitole 3.1) na začátek našeho programu a aplikovali jsme ji na chanukový svícen, který je umístěn ve stálé expozici.

Při práci s touto cílovou skupinou je stěžejní **otevřený a empatický přístup edukátora**, který dokáže reagovat na potřeby jejích členů. Zároveň není třeba mít obavy z **aktivizačních** metod. Je však potřeba věnovat pozornost **důkladné přípravě**, snadno můžeme narazit například na to, že jsme účastníky neupozornili, že budou potřebovat brýle, neodhadli jsme teplotu v místnosti nebo pohodlnost sedacího nábytku.

126 Bližší informace o KRUHU najdete například zde: MIKULÁŠKOVÁ, Monika. Kruh – klub seniorů Muzea Brněnska. In: Sborník Muzea Brněnska 2022. Brno: Muzeum Brněnska, 2022, s. 141-143.

4.4 IMERZIVNÍ PÁTRACÍ HRA V KŮŽI TAJNÉHO AGENTA

Jedním z nejvýznamnějších edukačních projektů vily Löw-Beer je **imerzivní** pátrací hra V kůži tajného agenta, která vznikla na základě několikaleté zkušenosti s prezentací osudů rodiny Löw-Beer. Příběh záhadného zmizení posledního majitele vily Alfreda Löw-Beera v dubnu 1939 se ukázal být jedním z nejpoutavějších pro návštěvníky. Tento interaktivní program přetavil dramatické události do podoby hry, která byla spuštěna v listopadu 2021 a obohatila edukační nabídku muzea. Hra vychází z detektivního autobiografického románu sira Paula Dukese Tanec s gestapem a přenáší návštěvníky do atmosféry předválečných let, kdy se ocitají v kůži bývalého agenta britské tajné služby, který odhaluje záhadu zmizení brněnského textilního magnáta.¹²⁷

Hra vytváří inspirativní prostředí, které účastníky vtahuje do atmosféry života rodiny Löw-Beer v době před německou okupací. Odehrává se v autentickém prostředí secesní vily, včetně půdních prostor, které nejsou běžně přístupné. V divadelním úvodu průvodce v roli komorníka nebo služebné nabídne účastníkům dobové občerstvení a tak jim umožní pocítit atmosféru první republiky. Autorské audiovizuální prvky, autentické rekvizity a graficky upravené dobové tiskoviny dodávají hře hloubku a posilují její **imerzivní** charakter. Monology detektiva, namluvené herci Národního divadla Brno, přenáší účastníky do příběhu ve stylu filmu noir a posouvají děj kupředu.

Společné řešení záhad a šifer podporuje týmovou spolupráci, což je jedním z hlavních principů hry. Tento formát je určen zejména rodinám, skupinám přátel a menším pracovním kolektivům, přičemž hra posiluje **budování a prohlubování sociálních vztahů**. Emoční napojení přetrvává i po skončení hry, kdy průvodce pořizuje památeční fotografie a hráči si odnášejí herní materiály včetně odznaku s logem hry. **Reflexivní část** nabízí prostor pro sdílení prožitků a vytváření komunitního kruhu, který umožňuje účastníkům zpracovat a společně reflektovat to, co během hry zažili.

127 Pátrací hra: V kůži tajného agenta. [online]. Muzeum Brněnska. 2023. Dostupné z: <https://www.vilalowbeer.cz/cz/expozice-a-vystavy/patraci-hra>. [cit. 2023-09-12].

Využití uměleckých prostředků jako mediátorů sdělení je v této hře zásadní. Kromě audiovizuálních prvků hra pracuje s vizuální estetikou ve stylu film noir, kde detektivovy myšlenky a vnitřní monology posouvají účastníky vpřed v příběhu. Díky tomu je prožitek účastníků intenzivnější a hra získává hlubší emocionální rozměr. Autorské ilustrace, dobové dokumenty a kreativní zpracování herních materiálů přispívá k celkovému imerzivnímu zážitku, který nejenže vtahuje hráče do příběhu, ale také je podporuje v hlubším porozumění historickým událostem, jichž se „účastní“.

Evaluace imerzivní pátrací hry V kůži tajného agenta probíhá ve třech fázích a slouží k neustálému zlepšování herního prostředí a zážitku účastníků. První fází je **pozorovací arch**, který umožňuje sledovat průběh hry a identifikovat oblasti pro vylepšení herních principů či komfortu návštěvníků. Následuje **polostrukturovaný „poherní“ rozhovor**, který probíhá neformálně s účastníky ihned po hře a zaměřuje se na jejich bezprostřední dojmy a zpětnou vazbu. Poslední fází je **elektronické dotazování** prostřednictvím anonymního Google dotazníku s týdenním odstupem, který umožňuje účastníkům zpětně zhodnotit hru s odstupem času. Spontánní reakce hráčů někdy vedou k neplánovaným kreativním spolupracím, jak tomu bylo v případě brněnské umělkyně Venduly Chalánkové, která na základě svého herního zážitku vytvořila výtvarný návrh podoby detektiva sira Paula Dukese. Tento umělecký prvek se stal součástí herní nabídky a poskytuje účastníkům možnost si hru připomenout i po jejím skončení. Tento design, zaměřený na **empatii a prožitek**, se stal jednou z klíčových součástí celého projektu, jenž získal Zvláštní ocenění v kategorii Muzejní počin roku ve 20. ročníku soutěže **Gloria Musaealis**.¹²⁸

4.5 INSPIRACE

Památné vily jsou živým zdrojem inspirace. Každá z nich nabízí jedinečný způsob, jak propojit minulost s přítomností a jak se vzdělávat

128 AMG: Muzejní počin roku IV 2021. [online]. YouTube. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=gxONI5q9oCQ&ab_channel=AMG. [cit. 2024-09-12].

skrze prostor, umění a atmosféru. Edukace v těchto vilách není jednotná, ale přináší pestré přístupy, které se liší podle konkrétní historie a kontextu jednotlivých míst. Nabízíme vám několik dalších příkladů, jak mohou památné vily rozšiřovat obzory a otevírat nové pohledy. Výčet však určitě není kompletní, existuje celá řada dalších míst, která nabízejí nové možnosti vzdělávání a reflexe.

Jurkovičova vila¹²⁹

Jurkovičova vila v Brně je jednou z nejvýznamnějších architektonických památek přelomu 19. a 20. století představující klíčové dílo secesní architektury. Spolu s Jurkovičovými realizacemi na Pustevnách, v Luhačovicích a na zámku Nové Město nad Metují tvoří zásadní část jeho dochovaného díla v České republice. Pro secesní Brno má vila stejný význam jako vila Tugendhat pro jeho funkcionalistickou éru, což z ní činí důležitý prvek v edukaci o české historii architektury.

Vila Stiassni¹³⁰

Vila Stiassni v Brně, postavená v letech 1927–1929 pro brněnského textilního továrníka Alfreda Stiassniho podle návrhu architekta Ernsta Wiesnera, kombinuje puristický vnější styl s luxusním interiérem, který zahrnuje dřevěné obložení, mramorové krby a historizující nábytek. Vila je obklopena rozsáhlou zahradou, která poskytovala rodině soukromí a díky bazénu a tenisovým kurtům i sportovní vyžití. Po útěku židovské rodiny sloužila vila nejprve nacistům a od roku 1946 byla ve státní správě využívána jako hotel pro státní návštěvy (ubytování tu byli například Edvard Beneš nebo Fidel Castro). Od roku 2009 je vila ve správě Národního památkového ústavu a po kompletní obnově byla v roce 2014 zpřístupněna veřejnosti. Edukační programy zaměřené na architekturu moderny, Ernsta Wiesnera a rodinu Stiassni jsou vhodné

129 Jurkovičova vila. [online]. Moravská galerie. 2023. Dostupné z: <https://moravska-galerie.cz/kontakt/jurkovicova-vila/>. [cit. 2023-09-12].

130 Vila Stiassni v Brně: oficiální webová prezentace. [online]. Národní památkový ústav. 2023. Dostupné z: <https://vila-stiassni.cz/cs>. [cit. 2023-09-12].

pro výuku dějepisu, občanské i výtvarné výchovy a zahrnují prohlídky s tvůrčími aktivitami a pracovními listy.

Arnoldova vila¹³¹

Arnoldova vila v Brně, postavená v roce 1862 podle návrhu Josefa Arnolda v historizujícím stylu, která při rekonstrukci v letech 1909 až 1915 získala také prvky art-deco, je brněnským architektonickým skvostem s atmosférou luxusu první republiky. Vila, sousedící se slavnými vilami Tugendhat a Löw-Beer, nabízí jedinečnou možnost ponořit se do historie a zároveň si užít nádherné prostředí zahrady. Centrum dialogu v Arnoldově vile podporuje neformální vzdělávání a kultivaci sociálních vztahů prostřednictvím edukačních programů, které se zaměřují na historii, architekturu a rozvoj kritického myšlení. Tyto programy, zaměřené na všechny věkové skupiny, jsou postaveny na třech pilířích – ornamentika, tektonika a dialog – a zahrnují i reflexi česko-německo-židovských vztahů.

Vila Tugendhat¹³²

Vila Tugendhat v Brně, postavená v letech 1929–1930 podle návrhu architekta Ludwiga Miese van der Rohe pro manžele Gretu a Fritze Tugendhatovy, je ikonou moderní architektury, známá svou stylovou čistotou, propojením interiéru a exteriéru, nadčasovým technickým vybavením a využitím ušlechtilých materiálů. Díky těmto atributům byla v roce 2001 zapsána na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Vedle fascinujícího historického příběhu nabízí vila také edukační programy, které žákům a studentům představují architekturu, historii i stavebníky přístupným způsobem. Programy rozvíjejí kritické myšlení a autentické sebevyjádření a jsou vhodným doplněním výuky výtvarné výchovy, dějepisu a dalších předmětů. Objektové učení bě-

131 Arnoldova vila. [online]. Muzeum města Brna. Dostupné z: <https://www.muzeumbrna.cz/arnoldova-vila/t1515#>. [cit. 2023-09-12].

132 Vila Tugendhat. [online]. Muzeum města Brna. 2023. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/>. [cit. 2023-09-12].

hem těchto programů pomáhá zařadit vilu a jejího tvůrce do širších kulturních a historických souvislostí.

Werichova vila¹³³

Werichova vila v Praze, dříve známá jako Dobrovského domek či Engelova koželužna, má více než 450letou historii, která je úzce spjata s vývojem ostrova Kampa. Původně sloužila místním řemeslníkům, jako byli mlynáři či koželužníci, kteří potřebovali přístup k vodě, a později se stala součástí šlechtických zahrad a veřejného parku. První zmínka o stavbě pochází z roku 1580, kdy zde koželužnu provozoval Servác Engel, jehož rod získal šlechtický titul za obranu Prahy proti Švédům. V roce 1725 vilu získali Nosticové, kteří ji připojili ke svým zahradám, a v roce 1797 ji architekt Ignác Palliardi přestavěl do klasicistní podoby. Od té doby zde žil vychovatel rodiny Nosticů, Josef Dobrovský. Po rozvodnění Vltavy ve 20. století prošla vila dalšími úpravami a sloužila jako obecní bydlení. Dnes je zrekonstruovaná a otevřená veřejnosti a prostřednictvím edukačních programů zde návštěvníci objevují příběh vily, její architekturu, historii Kampy a osudy obyvatel, kteří zde žili a tvořili.

Villa Savoye¹³⁴

Villa Savoye, nacházející se ve francouzském Poissy nedaleko Paříže, je ikonickým dílem moderní architektury, navrženým Le Corbusierem a Pierrem Jeanneretem pro rodinu Savoye. Postavena v letech 1928–1931 z železobetonu, vila představuje Le Corbusierovu vizi domu jako „stroje na bydlení“ a je považována za jeden z hlavních příkladů mezinárodního stylu. Villa Savoye ilustruje Corbusierových pět bodů moderní architektury: piloty, střešní terasu, volný půdorys, volnou fasádu a dlouhá pásová okna. Od roku 1965 je historickou památkou a v roce 2016 byla zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Dnes slouží jako veřejně přístupné muzeum spravované Centrem národních pa-

mátek. Edukační programy ve vile seznamují návštěvníky s pojmy jako je moderní architektura, koncept bydlení, práce architekta, proporce a rovnováha.

Fallingwater¹³⁵

Fallingwater, navržená architektem Frankem Lloydem Wrightem v roce 1935, je jedním z nejvýznamnějších děl moderní architektury. Postavená částečně nad vodopádem v Pensylvánii, odráží Wrightovy principy propojení architektury s přírodou. Dnes je památkou Světového dědictví UNESCO a slouží jako místo pro edukaci studentů napříč obory, jako jsou věda, inženýrství, matematika, výtvarné umění a design. Edukační programy zahrnují exkurze na místě, virtuální prohlídky a kreativní výzvy, jako je Gnome House Design Challenge¹³⁶, které podporují kritické myšlení a kreativitu návštěvníků z celého světa.

133 Werichova vila žije!. [online]. Werichova vila. 2023. Dostupné z: <https://www.werichovavila.cz/>. [cit. 2024-09-12].

134 Welcome to the villa Savoye in Poissy. [online]. Villa Savoye: Centre des Monuments Nationaux. 2023. Dostupné z: <https://www.villa-savoye.fr/en>. [cit. 2023-09-12].

135 Fallingwater. [online]. Fallingwater. 2023. Dostupné z: <https://fallingwater.org/>. [cit. 2023-09-12].

136 School Programs. [online]. Fallingwater. 2023. Dostupné z: <https://fallingwater.org/education/teachers-and-groups/#design-challenge>. [cit. 2023-09-12].

5. RYCHLÝ PRŮVODCE EDUKACÍ V PAMÁTNÉ VILE

Co je nejdůležitější při přípravě edukačních aktivit v památných vilách? V této kapitole najdete podněty pro nové a hlubší zamyšlení při hledání témat nebo metod edukace, systematický návod, jak postupovat krok za krokem i výběr nejdůležitějších knih, které byste si měli přečíst, pokud se chcete tématu věnovat hlouběji.

5.1 DEJTE VĚCEM ŘÁD – KROK ZA KROKEM

Jak tedy ve zkratce postupovat, pokud připravuji edukační aktivitu v památné vile? Základní kostra je velmi podobná přípravě programů pracujících s muzeáliemi nebo jinými památkovými objekty, ale objevují se i jistá specifika. Projděme si postup krok po kroku.

Analyzujte vzdělávací obsahy budovy.

Při edukaci v památných vilách se musíme v první řadě vypořádat s obrovským množstvím vzdělávacích obsahů, které budova nabízí. Kromě témat popsanych ve druhé kapitole této metodiky je nutná důkladná znalost budovy, oslovení případných interních i externích odborníků, ale doporučujeme i prizvání členů cílové skupiny, jakmile bude stanovena. Sledujte, co je při prohlížení budovy zajímavé. Na co se ptají? Co touží vědět?

Zamyslete se nad potřebami cílové skupiny.

Analyzujte, jak se zvolená cílová skupina rozhoduje o návštěvě. Při určování cílové skupiny nemusíte přihlížet jen k věku či organizovanosti/neorganizovanosti skupiny. Můžete se zaměřit na motivaci k návště-

vě, či na preference v trávení volného času. Jaká témata tato skupina právě řeší? Jaká témata jsou ve společenské diskusi zanedbávána? Co potřebuje skupina návštěvou získat? Jaké další benefity jí může návštěva přinést?

Určete vzdělávací cíle.

Jaké konkrétní cíle budete během aktivity sledovat? Pokud jste v určování vzdělávacích cílů nováčkem, nahlédněte do knih Petry Šobánkové¹³⁷. Pokud jste pedagogický matador, který pravou rukou zapisuje vzdělávací cíle, zatímco levou už prohledává svůj zásobník metod, můžete si přečíst něco málo o typech myšlení od autorů knihy *Making Thinking Visible*¹³⁸.

Zamyslete se nad omezeními dané budovy.

Jak bude program a jeho organizace zapadat do běžného návštěvníckého provozu? Je třeba provést nějaká speciální opatření? Jsou některé prostory problematické z pohledu bezpečnosti účastníků? Kolik času zaberou případné přesuny v budově? Jak se přizpůsobit velikosti prostor a rozměrům budovy? Jsou všechny architektonické prvky, s nimiž pracujeme, dobře viditelné/dosažitelné?

Zvolte metody.

Jak dosáhnete svých cílů s vědomím potřeb cílové skupiny a se znalostí omezení budovy, se kterou pracujete? Jak udržet participanty svěží a neustále před ně klást nové výzvy? Volbou metod! Při jejich výběru můžete vycházet z druhé kapitoly této publikace. Nebojte se zkoušet nové věci a svůj „metodický arzenál“ neustále obměňovat.

137 ŠOBÁŇOVÁ, Petra. Muzejní edukace. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 59–68. Srov.: ŠOBÁŇOVÁ, Petra a JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. Plánování edukačních aktivit v muzeu: od strategického plánu k přípravě edukačního programu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 76–79.

138 RITCHHART, Ron; CHURCH, Mark a MORRISON, Karin. Making thinking visible: how to promote engagement, understanding, and independence for all learners. San Francisco, CA: Jossey-Bass, a Wiley imprint, 2011, s. 5–15.

Vytvářejte empatický a zodpovědný design, buďte připraveni ošetřit emoce.

Pracovali jsme s příběhy, osudy a jejich interpretacemi zodpovědně a empaticky? Jsme zodpovědní a empatičtí také směrem k návštěvníkům? Jaké emoce v nich mohou aktivita, témata a příběhy vyvolat? Lidé mohou zapomenout jména nebo podrobnosti, ale nezapomenou, jak se cítili. Práce s emocemi¹³⁹ však může být dvousečnou zbraní. Dokážeme s nimi nakládat? Zvládneme návštěvníky případně ochránit a nepustit je „příliš daleko“? Nezapomeňte emoce ošetřit a buďte ochotní někdy slevit ze svých nároků a plánů (i kdyby to mělo pomoci jedinému členu skupiny). Nikdy neopomeňte reflexi.

Pilotujte a evaluujte.

Dokonalá edukační aktivita nevzniká od stolu. Samozřejmě důkladná příprava je základ, ale někdy vydá jedna zkouška za mnoho hodin plánování. V interakci s návštěvníky se naše plány zhmotní a může být najednou zcela přirozené něco vynechat, změnit nebo přidat. Naplánujte si dostatek času pro pilotování aktivit, nastavte si systém evaluace. Edukační aktivity jsou ze své podstaty živý organismus, který bez neustálého zhodnocování a upravování odumírá.

5.2 MATRIX PODNĚTŮ – ROZVIŘTE SVÉ MYŠLENÍ

Věříme, že vám k tomu dopomůže i následující soubor otázek a podnětů inspirovaný knihou **Anarchist Guide to Historic House Museums**,¹⁴⁰ která je průlomovým manifestem vyzývajícím k vytvoření participativního přístupu zaměřeného na návštěvníka založeného na sdílené zkušenosti s vilovou architekturou, čerpá inspiraci z historie,

139 Více o emocích v muzejní edukaci si můžete přečíst zde: JAGOŠOVÁ, Lucie. Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage. [online]. *Museologica Brunensia*. 2020, roč. 9, č. 2, s. 10–16. ISSN 1805-4722 (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143586>. [cit. 2023-09-17].

140 VAGNONE, Franklin D., RYAN, Deborah E. a COTHREN, Olivia B. Anarchist's guide to historic house museums. Walnut Creek, California: Left Coast Press, 2016, s. 101–148.

umění a urbanismu a přináší návod, jak tento typ paměťových institucí učinit udržitelnými v tom nejširším slova smyslu.

Otevřete nové cesty vnímání historie:

1. Sundejte si klapky z očí.

Hledejte nové perspektivy a neotřelá řešení, která rezonují s aktuálními potřebami společnosti.

2. Reflektujte své návštěvníky.

Upravte své programy podle jejich zájmů a potřeb. Buďte otevření dialogu a reagujte na zpětnou vazbu.

3. Vystupte z komfortní zóny.

Zkoumejte nové formy vyprávění příběhů a propojte historii s dnešními aktuálními tématy.

Rozšiřte prostor pro kreativitu:

4. Vytvářejte prostor pro dialog.

Naslouchejte svým návštěvníkům a vnímejte je jako rovnocenné partnery, kteří ovlivňují obsah i formu programu.

5. Tvořte inspirativní partnerství.

Propojte své aktivity s komunitami a institucemi a budujte spolupráci, která přinese nový pohled na historické prostory.

6. Zapojte všechny smysly.

Umožněte návštěvníkům prožívat prostor naplno – dotknout se, přivonět, poslouchat, ochutnat.

Oživte prostor interakcí:

7. Dejte návštěvníkům svobodu.

Nechte je prostor prozkoumávat volně, ať si sami vytvoří svůj osobní zážitek a zanechají vlastní otisk.

8. Nechte své návštěvníky v domě tančit.

Umožněte jim pocítit svobodu prostoru i vlastní pohyb a tím prostor proměnit ve skutečně živý zážitek.

9. Překračujte hranice tradičního formátu.

Hledejte nové způsoby prezentace historie prostřednictvím interaktivity a experimentů s prostorem.

10. Zapojte návštěvníky do tvorby.

Umožněte jim aktivně měnit a tvořit prostor, například prostřednictvím virtuálních modelů či výtvarných intervencí.

Propojte minulost se současností:

11. Vyprávějte neviditelné příběhy.

Zahrňte do programů i osudy obyčejných lidí a propojte je se širšími společenskými změnami.

12. Proměňte návštěvníky v průvodce.

Nechte návštěvníky sdílet své vlastní poznatky a zážitky s ostatními, například prostřednictvím komunitních diskuzí nebo interaktivních workshopů.

13. Posilujte komunitní zapojení.

Aktivně zapojujte místní komunity do výzkumu a interpretace historie, aby se cítily být součástí příběhu, který daný prostor vypráví.

Tvořte programy pro všechny:

14. Přizpůsobujte programy všem cílovým skupinám.

Nabídněte různé aktivity pro rodiny, děti, dospělé i seniory a nechte každou skupinu objevit svou vlastní cestu k tématu. Nezapomeňte na zrakově, sluchově a jinak znevýhodněné návštěvníky.

Otevřete svou mysl. Tvořte. Spolupracujte. Sdílejte. Komunikujte. A neustále se ptejte.

5.3 PŘEČTĚTE SI.

Muzejní edukace

Pokud jste úplnými nováčky na poli edukace v kultuře, jistě by vám neměly uniknout publikace Petry Šobáňové. My doporučujeme jednu z nejkratších, ale stále poskytující koncentrovaný pohled na podstatu muzejní edukace, ale i její praktické aspekty. Jde o ideální kompas, se kterým se do vod edukace v kultuře vydat.

Dostupné online z: http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_sve-te_souc_um/download/muzejni_edukace.pdf

Památky nás baví

Série pěti publikací Národního památkového ústavu nabízí dobrý rozcestník pro práci s památkovými objekty. Ze série si můžete vybrat podle konkrétní cílové skupiny, pro kterou se chystáte tvořit, a kromě teoretického základu jistě uvítáte i praktické příklady.

Dostupné online z: <https://www.npu.cz/cs/e-shop/kategorie#category=8290&publisher=&availabilityFilter=&ebook=&sort=&author=&formId=publicationsFilter&page=2>

Průvodce pro učitele badatelsky orientovaným vyučováním

Základní informace o badatelské výuce vám poskytne krátká metodika, která představuje jednotlivé fáze badatelské výuky, příklady vzorových hodin i návod na sestavení vlastní badatelské lekce. Dostupná je elektronicky a její součástí jsou i krátká videa.

Dostupné online z: <https://badatele.cz/metodiky/>

Anarchist's Guide to Historic House Museum

Inspirace z USA: V dnešní době stárnoucího publika, klesající návštěvnosti tradičních institucí, omezených rozpočtů a rostoucí konkurence čelí památné domy výzvám, které vyžadují odvážné kroky a změnu přístupu. Tato průlomová kniha je manifestem volajícím po vytvoření inkluzivnějšího, návštěvnický zaměřeného modelu, založeného na sdílené zkušenosti lidského obydlí. Inspiruje se filmem, divadlem,

veřejným uměním i urbanismem a ukazuje, jak transformovat historické domy, aby byly udržitelné a atraktivní. Nabízí praktický návod s pěti klíčovými tématy: komunikace s komunitou, zapojení návštěvníků, nová vize návštěvnického zážitku, oslava každodennosti a uznání iluze autentického přístřeší. Autoři čerpají z dlouholetých zkušeností a poskytují množství příkladů úspěšných i méně zdařilých praxí.

Dostupné i v elektronické verzi: <https://archive.org/details/anarchistsguidet0000vagn/page/274/mode/2up>

Artful Thinking: The Final Report

Obrovské hnutí napojené na Harvardskou univerzitu a institut Project Zero vygenerovalo řadu publikací, výzkumných projektů a kurzů, které jsou prominentně přítomné nejen v galeriích v mnoha částech světa. Ideálním místem, kde začít, je útlá brožurka představující výsledky projektu Artful Thinking. Najdete v ní metody, které lze snadno převzít bez větší předchozí přípravy v jakémkoliv prostředí, v němž muzejní edukátor v kultuře působí.

Dostupné online z: <https://pz.harvard.edu/resources/final-report-artful-thinking>

The Villa: Form and Ideology of Country Houses

Zřejmě nejdůležitější pojednání o historii, formě a „myšlenkovém podhoubí“, které se pojí s tematikou vil. Publikace Jamese Ackermana poprvé vyšla v roce 1985 a nadchne každého čtenáře k tomu, aby se sám zamýšlel nad naším vztahem k budovám, přírodě, městu i životu v nich. Jedná se o „klasiku“, která je díky vydání z roku 2023 dostupná i elektronicky.

Bližší informace: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691252315/the-vill>

Projekt Srozumitelná Architektura

Vaší pozornosti by v žádném případě neměl ujít Projekt Srozumitelná Architektura. Spojuje odborníky z Fakulty architektury VUT a Katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty MUNI a zaměřuje se na

propojování architektury se vzdělávacím procesem. Tento inovativní přístup rozvíjí dovednosti lektorů na všech úrovních vzdělávání skrze zážitkové učení, které pomáhá účastníkům lépe vnímat prostor a prostředí, ve kterém žijí. Zajímá vás, jak může architektura rozšířit obzory dětí a přinést nové podněty nejen do školní výuky? Stáhněte si metodu programů Srozumitelná architektura a přidejte se k objevování nových způsobů učení.

Dostupné online z: <https://fa.vut.cz/projekt/srozumitelnaarchitektura/>

6. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

ACKERMAN, James S. *The Villa: Form and Ideology of Country Houses*. The Princeton University Press: Washington, D. C., 2023. 304 s. ISBN 978-0-691-25231-5.

AVERILL, James R. Emotions as Mediators and as Products of Creative Activity. In: KAUFMAN, James a John BAER. *Creativity Across Domains: Faces of the muse*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 2005), s. 225–243.

BRITZMAN, Deborah P. *Lost subjects, contested objects: Toward a psychoanalytic inquiry of learning*. Albany, NY: State University of New York Press, 1998. ISBN 978-0791438084.

BARTLOVÁ Milena. Reprezentace. In: BOROVSÝ, Tomáš; HANUŠ, Jiří a Milan ŘEPA. Edd. *Kultura jako téma a problém dějepisců*. Brno 2006, 63–70. ISBN 80-86488-33-0; 80-7286-098-4.

BROWN, Ann L. a Joseph C. CAMPIONE. Psychological theory and the design of innovative learning environments: On procedures, principles, and systems. In: SCHAUBLE, Leona a Robert GLASER. *Innovations in learning: New environments for education*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1996. ISBN 9780203053515.

BŘEZINA, Vladimír. Nová stálá expozice ve Vile Löw-Beer v Brně. In: *Sborník Muzea Brněnska 2023*. Brno: Muzeum Brněnska, 2023, s. 175–178. ISBN 978-80-88496-03-8. ISSN 2570-6349.

ČERNÁ, Iveta a Ivo HAMMER. *Materiality*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. ISBN 978-80-86549-54-5.

DESNOYERS, Gérard. *La Villa d'Este à Tivoli, ou, Le songe d'Hyppolyte: un rêve d'immortalité héliague*. Paris: Myrobolan, 2002. ISBN 978-2-9517850-1-4.

DROBNÝ, Tomáš a Pavla VYKOUPILOVÁ. Místo Metodického centra muzejní pedagogiky v současných proměnách muzejní kultury. In: *Acta Musei Moraviae, řada Scientiae sociales. 103/ 1*, 65–71, 2018. ISSN 0323-0570.

DOLEŽEL, Michal. *Hože, Löw-Beer, Tugendhat. Drobného, Antonína Slavíka, Černopolní: Průvodce po Kamenech zmizelých*. Brno: Muzeum města Brna, 2024. ISBN 978-80-88631-17-0.

DURBIN, G; MORRIS, S a WILKINSON, S. *Učení z předmětů (manuál učitele)*. Reprint 2. vydání s úpravami. Praha: Capricorn Promotions, 2001. ISBN nevedeno.

HAVLŮJOVÁ, Hana; HUDEC, Petr a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví. 1, Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol: metodika tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro primární vzdělávání*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2.

HLOBIL, Ivo a Marek, PERŮTKA. *Na základech konzervativní teorie české památkové péče. Výbor z textů*. Praha, Olomouc: Národní památkový ústav, Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-87104-32-3.

HORSKÝ, Jan a Jan TUČEK. Paměť jako objekt teoretické analýzy či jako objekt manipulace. In: MASLOWSKI, Nicolas, Jiří ŠUBRT a kol. (ed.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2014, Praha. ISBN 978-80-246-2689-5.

HRŮŠA, Petr. Architektura jako techné a uměleckohistorický princip poiésis. In: HORÁKOVÁ, Tereza; ŘEZNÍČKOVÁ, Veronika (edd.). *Od myšlenky k architektuře*. Brno: BOOKS&PIPES a Masarykova univerzita, 2023, s. 89–98. ISBN 978-80-7485-289-3, ISBN 978-80-280-0290-9.

KRÄMER, David. *Berchtoldské sbírky na hradě Buchlově a na zámku v Buchlovicích*. Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2009, vedoucí Mgr. Pavel Holman. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/fvps0/>.

KUBIŠOVÁ, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita, In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (ed.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 13. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2015. ISBN 978-80-7068-298-2.

MASLOWSKI, Nicolas. Politika Paměti jako nástroj manipulace a morálky. In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (ed.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 69–81. ISBN 978-80-246-2689-5.

MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas; ŠUBRT, Jiří a kol. (ed.). *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2014, s. 141–154. ISBN 978-80-246-2689-5.

MENŠÍKOVÁ, Naděžda. *Rodinné vily*. Fakulta architektury VUT v Brně: Teze habilitační práce. Brno, 1999, s. 16. Dostupné z: https://www.vut.cz/vutium/spisy?action=ukazka&id=852&publikace_id=274.

MIKULÁŠKOVÁ, Monika. Kruh – klub seniorů Muzea Brněnska. In: *Sborník Muzea Brněnska 2022*. Brno: Muzeum Brněnska, 2022, s. 141–143. ISBN 978-80-907655-9-7. ISSN 2570–6349.

NORA, Pierre (ed.). *Les lieux de mémoire. Bibliothèque illustrée des histoires*. Paris: Gallimard, 1992. ISBN 2-07-072304-6.

OZICK, Cynthia. Who Owns Anne Frank? In: OZICK, Cynthia. *Quarrel and Quandary: Essays by Cynthia Ozick*. New York: Alfred A. Knopf. 2000. ISBN 978-0-375-72445-9.

PALLASMAA, Juhani. *Oči kůže: architektura a smysly*. A Architektura. Zlín: Archa, 2012. ISBN 978-80-87545-10-2.

PINNA, Giovanni. Introduction to Historic House Museums. In: *Museum International*, vol. 53, n. 2, 2001, s. 4–9, ISSN 1350–0775. UNESCO. Digital Library [online]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000122975>. [cit. 2024-09-05].

QUICCHEBERG, Samuel. *Inscriptiones vel Tituli Theatri Amplissimi. Monachii*, 1565. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=loiFFbnjNzAC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. [cit. 2024-09-19].

RISNICOFF DE GORGAS, Mónica. Reality as illusion, the historic houses that become museums. In: *Historic house museums. Museum International*, vol. 53, n. 2, 2001, s. 10–15. ISSN 1350–0775. UNESCO. Digital Library [online]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000122975>. [cit. 2024-09-05].

RITCHHART, Ron; CHURCH, Mark a Karin MORRISON. *Making thinking visible: how to promote engagement, understanding, and independence for all learners*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2011. ISBN 978-0-470-91551-6.

RITCHHART, Ron a Mark CHURCH. *The Power of Making Thinking Visible: Practices to Engage and Empower All Learners*. San Francisco: Josey-Bass, 2020. ISBN 978-1119626046.

ROSE, Julia. *Interpreting Difficult History at Museums and Historic Sites*. Lanham, Maryland (USA): Rowman & Littlefield, 2016. ISBN 978-0-7591-2438-7.

RUTAR, Václav. Geneze pojmů, muzeálie, muzealita a muzealizace na stránkách Muzeologických sešitů v letech 1969–1986. In: *Museologica Brunensia*. 2012, roč. 1 (Podzim 2012), č. 1, s. 6–13. ISSN 1805–4722.

SOLAŘ, Miloš. Obnova vilové architektury 20. a 30. let. In: SOLAŘ, Miloš; ŠLAPETA, Vladimír; VŠETEČKA, Petr; KSANDR, Karel; FREIWILLIG, Petr et al. *Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace*. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015, s. 14–35. ISBN 978-80-7480-036-8.

SOLAŘ, Miloš; ŠLAPETA, Vladimír; VŠETEČKA, Petr; KSANDR, Karel; FREIWILLIG, Petr et al. *Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace*. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015. ISBN 978-80-7480-036-8.

STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Úvod do studia muzeologie*. 2. aktualizované a podstatně rozšířené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-1272-2.

ŠLAPETA, Vladimír. Dvojdům bratří Karla a Josefa Čapků. In: DVOŘÁKOVÁ, Dita; KRAJČI, Petr a Radomíra SEDLÁKOVÁ (eds.). *Slavné pražské vily: sto a jeden dům s příběhem*. 4., rozšířené a přepracované vydání v jazyce českém. Slavné vily. Praha: Foibos Books ve spolupráci s Národním technickým muzeem, 2012, s. 121–124. ISBN 978-80-87073-51-3.

ŠLAPETA, Vladimír. Vilová architektura 20. a 30. let v mezinárodních souvislostech. In: SOLAŘ, Miloš; ŠLAPETA, Vladimír; VŠETEČKA, Petr; KSANDR, Karel; FREIWILLIG, Petr et al. *Památková obnova vilové architektury 20. a 30. let 20. století. Odborné a metodické publikace*. Brno: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem moderní architektury v Brně, 2015, s. 11–13. ISBN 978-80-7480-036-8.

ŠLAPETA, Vladimír a Pavel ZATLOUKAL (ed.). *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha: Foibos, 2010. ISBN 978-80-87073-28-5.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium, 1. díl*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4302-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Michaela JOHNOVÁ ČAPKOVÁ. *Plánování edukačních aktivit v muzeu: od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4626-4.

TISHMAN, Shari. *Slow Looking: The Art and Practice of Learning Through Observation*. New York, NY; Abingdon, Oxon: Routledge, 2018. ISBN 978-1138240414.

VAGNONE, Franklin D.; RYAN, Deborah E. a Olivia B. COTHREN. *Anarchist's guide to historic house museums*. Walnut Creek, California: Left Coast Press, 2016. ISBN 9781629581712.

VORÁČOVÁ, Barbora. *Storytelling, aneb, Cesta do příběhu*. V Praze: Pasparta, 2022. ISBN 978-80-88429-51-7.

VOTÁPKOVÁ, Dana (ed.). *Badatelé.cz: průvodce pro učitele badatelsky orientovaným vyučováním*. Praha: Sdružení Tereza, c2013. ISBN 978-80-87905-02-9.

WRIGHT, Frank Lloyd. Integrity. In: KAUFMAN, Edgar a Ben RAEBURN (eds.). *Writings and Buildings*. New York: Horizon Press, 1960, s. 292–293.

ONLINE ZDROJE:

AMG: *Muzejni pocin roku IV 2021*. [online]. YouTube. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=gxONI5q9oCQ&ab_channel=AMG. [cit. 2024-09-12].

Arnoldova vila. [online]. Muzeum města Brna. Dostupné z: <https://www.muzeumbrna.cz/arnoldova-vila/t1515#>. [cit. 2023-09-12].

BOWN, Clare. *How to use a Viewfinder to Look Closely*. [online]. Thinking Museum. 2020. Dostupné z: <https://thinkingmuseum.com/2020/01/29/how-to-use-a-viewfinder-to-look-closely/>. [cit. 2023-11-05].

BOWN, Claire. *What can museum educators learn from immersive art experiences?* [online]. Thinking Museum. 2023. Dostupné z: <https://thinkingmuseum.com/2023/07/06/what-can-museum-educators-learn-from-immersive-art-experiences/>. [cit. 2023-08-17].

Chleborádova vila [online]. SLAVNÉ VILY. Dostupné z: <https://www.slavnevily.cz/vily/brno/chleboradova-vila>. [cit. 2024-08-19].

Část dvojvily bratří Čapků čp. 1853 v Praze na Vinohradech [online]. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/uop-praha/inspirujte-se/7789-cast-dvojvily-bratri-capku-cp-1853-v-praze-na-vinohradech>. [cit. 2024-09-12].

Dekret č. 8/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o věnování nemovitostí Svazu sovětských socialistických republik jako projev díků. [online]. ZÁKONY PRO LIDI. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-8>. [cit. 2024-08-01].

DEMIST. [online]. DEMIST ICOM International Committee for Historic House Museums. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://demhist.mini.icom.museum/#>. [cit. 2023-09-12].

Digitální repozitář. [online]. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946unstnprot/065schuz/s065001.htm>. [cit. 2024-08-21].

Document Analysis. [online]. The U.S. National Archives and Records Administration. 2023. Dostupné z: https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets?fbclid=IwY2xjawEI8M5leHRuA2FlbQlxMQA-BHXhoF1E3BJUbA3Cyys_HtWGN82F4zZ34xxek2di_I4m1IcvMf4pn-KiPTzw_aem_-qTJqkqcpIjxLK9BAC7DaQ. [cit. 2023-11-11].

Fallingwater. [online]. Fallingwater. 2023. Dostupné z: <https://fallingwater.org/>. [cit. 2023-09-12].

Frydlant [online]. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Dostupné z: <https://www.zamek-frydlant.cz/cs/o-zamku/historie>. [cit. 2024-09-12].

Gustav Mahler. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001–2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Gustav_Mahler&oldid=23745815. [cit. 2024-09-17].

HERINK, Josef. Dějepis a jeho příležitosti v digitálním prostředí. *Metodický portál: Články* [online]. 26. 05. 2022. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/23305/DEJEPIS-A-JEHO-PRILEZITOSTI-V-DIGITALNIM-PROSTREDI.html>. ISSN 1802-4785. [cit. 2024-08-05].

Historie vily. [online]. Muzeum Brněnska. 2022. Dostupné z: <https://www.vilalowbeer.cz/cz/historie/historie-vily>. [cit. 2023-09-12].

Historic house museum. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation. 2001-2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Historic_house_museum. [cit. 2023-09-12].

House museum. [online]. Illustrated Dictionary of Architecture. 2023. Dostupné z: <https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/House+museum>. [cit. 2023-09-12].

ICONIC HOUSES CONFERENCE. 22-26 May 2023. Czech Republic. [online]. AANMELDER.NL. 2023. Dostupné z: <https://www.aanmelder.nl/ihc2023>. [cit. 2023-09-12].

ICONIC HOUSES. [online]. ICONIC HOUSES.ORG. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://www.iconichouses.org/index>. [cit. 2023-09-12].

Interdisciplinary Teaching with Museum Objects. [online]. EdX. 2024. Dostupné z: <https://learning.edx.org/course/course-v1:SmithsonianX+SIED1.1x+3T2020/home>. [cit. 2023-11-11].

JAGOŠOVÁ, Lucie. Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage. [online]. *Museologica Brunensia*. 2020, roč. 9, č. 2, s. 10-16. ISSN 1805-4722 (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143586>. [cit. 2024-09-17].

Jurkovičova vila. [online]. Moravská galerie. 2023. Dostupné z: <https://moravska-galerie.cz/kontakt/jurkovicova-vila/>. [cit. 2023-09-12].

Loosovy interiéry. [online]. VISIT PLZEŇ. Dostupné z: <https://www.visit-plzen.eu/lokalita/loosovy-interiery/>. [cit. 2024-09-12].

MAŠÍNŮV STATEK. PAMÁTNÍK TŘÍ ODBOJŮ. [online]. Dostupné z [www:https://www.masinuvstatek.cz/](http://www.masinuvstatek.cz/). [cit. 2024-09-06].

MUSEI DI GENOVA. [online]. Dostupné z: <https://www.museidigenova.it/it/la-famiglia-brignole-sale>. [cit. 2024-08-21].

MUZEUM MĚSTA BRNA. [online]. Dostupné z: <https://www.muzeumbrna.cz/arnoldova-vila/t1515>. [cit. 2024-08-19].

MUSEO STIBBERT. [online]. Dostupné z: <https://www.museostibbert.it/frontend/index.php?sez=page&isFrederick=1>. [cit. 2024-08-19].

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. [online]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/96923-zamek-v-telci-po-obnove-nabidne-nove-navstevnicke-trasy-i-celoročni-provoz>. [cit. 2024-08-21]."

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Frýdlant [online]. Dostupné z: <https://www.zamek-frydlant.cz/cs/o-zamku/historie>. [cit. 2024-08-30].

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Zámek v Telči po obnově nabídne nové návštěvnické trasy i celoroční provoz [online]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/96923-zamek-v-telci-po-obnove-nabidne-nove-navstevnicke-trasy-i-celoročni-provoz>. [cit. 2024-09-12].

Offermannova vila. [online]. OPEN HOUSE BRNO. Dostupné z: <https://openhousebrno.cz/cs/offermannova-vila?language=cs>. [cit. 2024-08-21].

OPEN HOUSE BRNO [online]. Dostupné z: <https://openhousebrno.cz/cs/otevrene-budovy>. [cit. 2024-08-21].

OPEN HOUSE WORLDWIDE. [online]. Dostupné z: <https://www.openhouseworldwide.org/>. [cit. 2024-08-21].

Památky nás baví 4. Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací. [online]. Národní památkový ústav. 2015. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/e-shop/9471-pamatky-nas-bavi-4-kulturni-dedictvi-ja-ko-prilezitest-pro-uceni-vsech-generaci>. [cit. 2023-09-12].

PAMÁTNÍK JANA PALACHA. [online]. NÁRODNÍ MUZEUM. Dostupné z [www](https://www.nm.cz/navstivte-nas/objekty/pamatnik-jana-palacha): <https://www.nm.cz/navstivte-nas/objekty/pamatnik-jana-palacha>. [cit. 2024-09-06].

Pátrací hra: V kůži tajného agenta. [online]. Muzeum Brněnska. 2023. Dostupné z: <https://www.vilalowbeer.cz/cz/expozice-a-vystavy/patraci-hra>. [cit. 2023-09-12].

Projekt Srozumitelná architektura. [online]. VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ. FAKULTA ARCHITEKTURY. Dostupné z: <https://fa.vut.cz/projekt/srozumitelnaarchitektura/>. [cit. 2024-09-19].

Přelom 19. a 20. století s Alfredem Löw-Beerem. [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky. 2011–2024. Dostupné z: <https://www.mcmp.cz/vzdelavani/priklady-dobre-praxe/detail/prelom-19-a-20-stoleti-s-alfredem-loew-beerem/>. [cit. 2023-09-12].

ROMEO, Mattia; TREFRY, Greg a Criswell LAPIN. *Everyone's a critic: A Friendly Game of Observation and Persuasion.* PDF. [online]. New York, 2021. Dostupné z: https://www.moma.org/momaorg/shared//pdfs/docs/learn/moma_everyones-a-critic.pdf. [cit. 2023-09-12].

Seznam staveb oceněných nadací Iconic Houses v Česku. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001–2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_staveb_ocen%C4%9Bn%C3%BDch_nadac%C3%AD_Ico-nic_Houses_v_%C4%8Cesku. [cit. 2023-09-12].

School Programs. [online]. Fallingwater. 2023. Dostupné z: <https://fallingwater.org/education/teachers-and-groups/#design-challenge>. [cit. 2023-09-12].

Storytelling as a Teaching Tool: Why Teach Story-based Lessons? [online]. Robo Wunderkind. 2023. Dostupné z: <https://www.robowunderkind.com/blog/storytelling-as-a-teaching-technique-why-teach-story-based-lessons>. [cit. 2023-12-02].

TÁBORSKÝ, Ondřej. Chůze velrybou. Imerzní výstavní design jako forma muzejní komunikace. [online]. *ILUMINACE*. 2024, roč. 35, 2023, č. 3 (130), s. 39–58. ISSN 2570–9267. Dostupné z: <https://doi.org/10.58193/ilu.1768>. [cit. 2024-01-16].

THE HOUSE OF LOBKOWICZ. [online]. Dostupné z: <https://www.lobkowicz.cz/sbirky>. [cit. 2024-08-19].

Thinking Palette. [online]. Artful Thinking. Dostupné z: http://pzartful-thinking.org/?page_id=2. [cit. 2023-11-03].

Thinking Routine: Circle of Viewpoints. [online]. Project Zero. 2015. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/circle-of-viewpoints>. [cit. 2023-12-11].

Thinking Routine: See, Think, Me, We. [online]. Project Zero. 2020. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/see-think-me-we>. [cit. 2023-12-11].

Thinking Routine: See, Think, Wonder. [online]. Project Zero. 2022. Dostupné z: <https://pz.harvard.edu/resources/see-think-wonder>. [cit. 2023-11-11].

Vila Tugendhat. [online]. MUZEUM MĚSTA BRNA. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/pred-dvaceti-lety-byla-ve-vile-tugendhat-podepsana-smlouva-o-rozdeleni-ceskoslovenska/>. [cit. 2024-08-21].

Vila dětem. Aktivita pro rodiny s dětmi. Vila Löw-Beer živě i virtuálně. [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky. 2011–2024. Dostupné z: <https://www.mcmp.cz/vzdelavani/priklady-dobre-praxe/detail/vila-detem-aktivita-pro-rodiny-s-detmi-vila-loew-beer-zive-i-virtualne/>. [cit. 2023-09-12].

Vila Stiassni v Brně: oficiální webová prezentace. [online]. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. 2023. Dostupné z: <https://vila-stiassni.cz/cs>. [cit. 2023-09-12].

Vila Tugendhat. [online]. MUZEUM MĚSTA BRNA. 2023. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/>. [cit. 2023-09-12].

Ville e dimore antiche. [online]. Thermae Abano Montegrotto. Dostupné z: <https://www.visitabanomontegrotto.com/artecultura/>. [cit. 2024-08_23].

VORÁČOVÁ, Barbora. *O metodě storytellingu a jeho využití ve školství.* PDF. [online]. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=53885&view=7327>. [cit. 2023-10-05].

Vysídlení Němců z Československa. [online]. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001–2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADlen%C3%AD_N%C4%9Bmc%C5%AF_z_%C4%8Ceskoslovenska. [cit. 2024-09-17].

Vzdělávání. [online]. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://www.npu.cz/vzdelavani>. [cit. 2024-09-12].

Welcome to the villa Savoye in Poissy. [online]. Villa Savoye: Centre des Monuments Nationaux. 2023. Dostupné z: <https://www.villa-savoie.fr/en>. [cit. 2023-09-12].

Werichova vila žije! [online]. WERICHOVA VILA. 2023. Dostupné z: <https://www.werichovavila.cz/>. [cit. 2024-09-12].

Zásady edukace. [online]. Muzeum Brněnska. 2022. Dostupné z: <https://www.muzeumbrenska.cz/cz/pro-skoly/zasady-edukace>. [cit. 2023-09-12].

4 Ways Historic House Museums Can Create More Meaningful Visitor Experiences. [online]. AASLH American Association for State and Local History. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://aaslh.org/4-ways-historic-house-museums-can-create-more-meaningful-visitor-experiences/>. [cit. 2023-11-09].

8 classic storytelling techniques. [online]. Norsensus. Rok vydání neuveden. Dostupné z: <https://norsensus.no/storydown/storytelling-techniques/>. [cit. 2023-10-05].

POZNÁMKY

Muzejní edukace v památných vilách

Metodický text

Text: Mgr. Tomáš Drobný, Ph.D. (kapitola 1),

Bc. Markéta Brhlíková a Mgr. Monika Mikulášková (kapitoly 2 až 5)

Recenzovali: Prof. Ing. arch. Petr Hrůša a PhDr. Martina Indrová, Ph.D.

Redakce: Mgr. Pavla Vykoupilová, Mgr. Bc. Soňa Mertová

Sazba, návrh obálky, ilustrace: Mgr. art. Peter Jelemenský

Vydalo a vytisklo Moravské zemské muzeum

Metodické centrum muzejní pedagogiky

Zelný trh 6, Brno

Brno 2024

ISBN 978-80-7028-609-8

